

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
Ústav pedagogiky a sociálních studií

Diplomová práce

Bc. Marek Dostál

Dějiny školství v obci Dolany u Olomouce

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně, pod odborným dohledem vedoucího práce. Veškerá literatura a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpal, jsou řádně odcitovány a uvedeny v seznamu použité literatury.

V Olomouci dne 8. 6. 2017

Podpis.....

Poděkování

Děkuji tímto mé vedoucí práce PhDr. Jitce Plischke, Ph.D., za odborné vedení diplomové práce, vstřícnost a cenné rady, které mi v průběhu zpracovávání diplomové práce věnovala. Zároveň bych rád poděkoval všem, kteří mi umožnili zpracovat téma diplomové práce a těm, kteří mi byli v průběhu celého studia oporou.

Obsah	
ÚVOD.....	5
1 Dolany v historickém pohledu.....	7
1.1 Poloha obce, geografické poměry.....	7
1.2 Dolany v průběhu dějin do roku 1918.....	8
1.3 Dolany v období Československé republiky.....	13
2 Dějiny školství v Dolanech.....	17
2.1 Nejstarší dějiny školství v obci Dolany do poloviny 19. století.....	17
2.2 Dolanské školství po roce 1848.....	20
2.3 Dolanská škola na počátku 20. století.....	29
2.4 Škola v průběhu válečných let 1914-1918.....	33
3 Vývoj dolanského školství v období 1918-1948.....	35
3.1 Dvacátá a třicátá léta 20. století.....	35
3.2 Dolanská škola v období Protektorátu Čechy a Morava.....	42
3.2.1 Osobnost řídicího učitele Aloise Štěpánka.....	45
3.3 Školství v Dolanech po 2. světové válce.....	48
4 Dolanské školy po únoru 1948.....	50
5 Dolanská škola po pádu komunistického režimu.....	59
6 Mateřská škola	61
7 Postavení učitele na vesnické škole.....	64
ZÁVĚR.....	67
Seznam použitých zdrojů.....	70
Seznam příloh.....	71

ÚVOD

Historie jako věda rozvíjí systematické poznávání a rozvoj historického vědomí a základní myšlenkou je efektivním způsobem popsat současným a budoucím generacím procesy, které měly vliv na utváření lidské společnosti.

Dějiny školství patří zcela právem k těm velmi zajímavým (souběžně s dějinami církevními), protože na rozdíl od jiných událostí v historii přetrvává školská problematika až do současného světa. V rámci výzkumu historických obrazů a dat můžeme nahlédnout do minulosti a dobrat se tak informací, jak se v rámci jednotlivých století školství vyvíjelo, od jednoduchých forem výuky až po systémy, které v některých případech platí dodnes. Současně můžeme pozorovat vliv konkrétních osobností anebo státních zřízení na celý edukační proces, jako styl výuky, zaměření, dobu studia a také na další možnosti budoucích absolventů.

Jako náplň pro svou diplomovou práci jsem si zvolil dějiny školství v obci Dolany u Olomouce. K volbě tématu mě vedlo několik důvodů. Jedním z nich byl ten, že podstatná část rodiny z této vesnice pochází, což jsem zjistil v návaznosti na rodné a oddací listy, vystavené za protektorátu a dále bádáním v Zemském archivu v Opavě. Dostal jsem se v rámci genealogického výzkumu zhruba do poloviny 18. století a přímí předkové jak v otcově, tak matčině linii jsou rozptýleni právě po oblasti dolanské a přilehlých vesnicích, jako Véska, Bělkovice, Droždín apod. Další podnět vycházel z toho, že mi jsou dějiny a historie všeobecně blízké, proto když se naskytl důvod zmapovat určitou oblast historie na území, kde žiji, vybral jsem právě toto téma.

Hlavním cílem této diplomové práce je popsat dějiny školství, a proto chci systematickou prací v archivu, obecních kronikách, školních kronikách a dalších tiskovinách a publikacích zjistit, jakým způsobem se v obci vyvíjelo školství. Při zkoumání o úplných začátcích fungování vzdělávání v obci se vychází primárně z ručně psaných dokumentů a poznámek, které jsou v nějaké míře dochovány v archivech a mají značnou výpovědní hodnotu o tehdejší době. Moderní doba je již plná tiskovin, ze kterých se svým způsobem dá čerpat, nicméně dílčí součástí práce je i kontakt s žijícími pamětníky, kteří jsou schopni oproti statickému popsání v publikacích podat různé okolnosti jinou formou a navíc zajímavěji.

Ve větší míře je v práci zachován prostor pro poslední dvě staletí, protože zcela zřejmě

je k dispozici nejvíce materiálů. Při provádění bádání jsem tato staletí rozdělil na pět samostatných kapitol. První z nich se věnuje obecně obci Dolany z historického pohledu. Druhá kapitola se zabývá vývojem školství od nejstarších dochovaných záznamů až po období první světové války. Následně je v další kapitole popsán obraz fungování dolanských škol v první polovině 20. století a ve čtvrté a páté pak poválečný vývoj školství v obci včetně politických vlivů na výuku v průběhu druhé poloviny 20. století.

Důležitým bodem a zároveň i jedním z impulsů k napsání diplomové práce na toto historické téma je i osobnost řídicího učitele Aloise Štěpánka. Jedná se o člověka, který se významně zapsal do dějin obce jako pedagog, vlastenec a renesanční člověk a současná Základní škola nese jeho jméno. V letošním roce 2017 zároveň škola slaví dvacet let od propůjčení čestného názvu „ZÁKLADNÍ ŠKOLA ALOISE ŠTĚPÁNKA“, proto jsem chtěl i na základě této skutečnosti nechat nahlédnout do dějin dolanského školství, tak jak byly jednotlivými historickými postavami a osobnostmi zaznamenány.

Důraz je kladen na popsání zásadních událostí vývoje a následně průběhu školních let, kdy vzhledem k tomu, že byly zapisovány různými pracovníky školní instituce, se jedná o barvitě a rozličné vidění obrazu školy, žáků a dobových milníků. Z dochovaných a zpřístupněných historických pramenů a dokladů je poskládána linie od prvotních zmínek až po současnost, která v některých historických úsecích koresponduje se současným během událostí, i když se na ně v dnešní moderní době můžeme dívat tak trochu s nadhledem. Rozdílnost je vidět hlavně v pospolitosti tehdejších obyvatel a institucí oproti dnešnímu solitérnímu stylu, a zároveň emotivnější prožívání různých dobových událostí, které měly vliv na chod vyučování anebo zapisování právě do kronik, ze kterých se dnes dá čerpat.

Záměrem diplomové práce tedy zůstává zdokumentování a komplexní výstup jednotlivých časových úseků dolanského školství a jeho vývoj až do současné doby. Zpracovaná diplomová práce by měla být zároveň přínosem pro veřejnost ve smyslu poznání dosud nezveřejněných anebo těžko dostupných informací o dolanském školství a jeho podrobném vývoji v průběhu dějin. Smyslem práce je najít a propojit písemné zmínky z dějin dolanského školství a uspořádat je v jednotnou časovou osu, která bude přehledně vypovídat o zásadních událostech a praktikách, které provázely tento vývoj od nejstarších dochovaných záznamů, přes pokroková období, až po moderní dějiny.

1 Dolany v historickém pohledu

1.1 Poloha obce, geografické poměry

Moravská obec Dolany, ležící na okraji hanácké nížiny v podhůří Nízkého Jeseníku, má při porovnání s podobnými obcemi v okolí relativně významnou a bohatou minulost, která nebyla pouze v kontextu s lokálním historickým vývojem. V průběhu dějin se zde prolínaly události, které měly vliv na rozvoj Českého království a později i Českého státu. Dolany procházely od svých středověkých počátků až do současnosti poměrně složitým územně správním vývojem, kdy postupem času byly k původní obci připojovány i vzdálenější vesnice a následně i oddělovány.¹ Historickou vazbu na obec pak v průběhu dějin mají osady Nové sady a Dolánky (historický Geblov), které se staly přímou součástí Dolan již v 19. století. Oproti tomu blízké vesnice Véska (připojena v roce 1976) a Pohořany se staly místními částmi Dolan v nedávné době, v podstatě teprve v průběhu 20. století. Důvodem byla jednak samostatnost obcí od jejich založení a současně až do zrušení poddanství náležitost k jiné vrchnosti než obec Dolany a zároveň i jiné etnické složení obyvatelstva (převážně německého), které se upravilo a ustálilo až po skončení 2. světové války.

Samotné Dolany se nachází přibližně ve středu trasy mezi Olomoucí (10 kilometrů severovýchodně) a Šternberkem (8 kilometrů jihovýchodně). Přes Dolany vede stará a z historického pohledu velmi často využívaná silnice přes nedalekou obec Jívová sahající až do Slezska, tzv. „Jívavská cesta“. Celková infrastruktura obce je velmi dobře vybudována a navázána na dostupnost k okolním vesnicím, které jsou součástí mikroregionu Olomoucko.² Dolany svou polohou jsou vlastně jakýmsi středem, kdy na severu hraničí s obcí Bělkovice - Lašťany, na severovýchodě s obcí Jívová, dále pak na jihozápadě s obcí Hlušovice a západně s Bohuňovicemi. Jedná se o typickou hanáckou vesnici, kde i dle architektury lze vypořadovat, že v minulosti patřila k bohatým obcím, kde úrodná půda dávala dostatek obživy pro její obyvatelstvo. Zemědělské usedlosti s humny a hospodářskými staveními, obklopujícími náves i jednotlivé části obce, jsou toho důkazem. Celková poloha Dolan je díky svému okolí ideální pro turistické a rekreační využití, protože region je protkán mnoha

¹ KOUDELA, Miroslav a ŠINDLÁŘOVÁ, Irena. *Paměti obce Dolany*. Olomouc. 2012. s. 7.

² KOUDELA, Miroslav a ŠINDLÁŘOVÁ, Irena. *Paměti obce Dolany*. Olomouc. 2012. s. 9.

lesními a polními cestami, a zároveň i památkami, které dotváří charakteristiku obce. Atraktivita těchto míst začíná severně od Dolan, směrem na Pohořany, kde se vypíná nejvyšší hora jižní části Nízkého Jeseníku - Jedová, ve starých německých mapách značena jako Sauberg (Sviní vrch). Z jejího úpatí vede cesta k bývalému zájezdnímu hostinci Horní boudě, a dále pak k bývalému lomu, kde se ještě do 2. světové války těžila modročerná břidlice. Hojně navštěvovaným místem v blízkosti dolanského katastru je romantické Bělkovické údolí, kdy ve směru podél řeky Bystřice vede cesta k prameni Těšíkovské kyselky, známé již od roku 1699. Zde se ocitáme v části tzv. Selských lesů, kde mezi částí Pod kříšťálem a Pod vyvázkou, kterému zdejší říkají „teplá díra“, a to díky mikroexhalaci, neboli vyvěrání teplého a vlhkého vzduchu.³ V rámci hydrologického hlediska patří Dolany k povodí vodního toku řeky Moravy. Největší část katastru Dolany tvoří povodí Dolanského potoka a na celém území katastru se pak nacházejí menší vodní plochy, představované obecními rybníky a vodními nádržemi. Vzhledem k tomu, že obec Dolany, jak již bylo zmíněno, se nachází v podhůří Nízkého Jeseníku, tak se stoupající nadmořskou výškou se krajina zalesňuje. Souvislé lesní porosty jsou v rámci širokého pásma mezi Dolany a Pohořany, přičemž lesní plochy zaujímají skoro celou polovinu celkové výměry katastrálního území obce Dolany. Za zmínku stojí uvést, že se při křížení lesních a polních cest v blízkosti dolanského kostela nachází přírodní památka, památný strom - lípa malolistá (památným stromem byla vyhlášena 12. ledna 1973), jehož stáří se předpokládá na 200 let. I na základě těchto lokálních míst byl v roce 1995 Okresním úřadem v Olomouci a Bruntále vyhlášen přírodní park Údolí Bystřice, do něhož obec Dolany velkou částí svého katastrálního území zasahuje. Z toho vyplývá, že Dolany jako takové, mají svá přírodní, kulturní a historická specifika, kterými stojí za to se jimi zabývat.⁴

1.2 Dolany v průběhu dějin do roku 1918

Pokud se posuneme o několik století v čase, můžeme vypořádat z prehistorie Dolan, že území, na kterém obec stojí, bylo osídleno již dlouho před tím, než vůbec byl název obce zapsán na pergamen středověkých listin. Archeologické nálezy z konce 19. století a další výzkumy v průběhu 20. století jsou toho důkazem. Významné období, na počátku

³ KOUDELA, Miroslav a ŠINDLÁŘOVÁ, Irena. *Paměti obce Dolany*. Olomouc. 2012. s. 10.

⁴ KOUDELA, Miroslav a ŠINDLÁŘOVÁ, Irena. *Paměti obce Dolany*. Olomouc. 2012. s. 11.

zemědělské produkce, bylo v mladší době kamenné (6.tisíciletí př.n.l.), kdy na základě artefaktů a nalezení fragmentů z hliněných nádob archeologové narazili na četné pozůstatky osad zemědělců i na doklady chovu hovězího dobytka. Následné výzkumy z 20. a 30. let 20. století potvrdili existenci rozsáhlého popelnicového pohřebiště lidí slezské kultury z pozdní doby bronzové (asi 1000-800 př.n.l.). V průběhu 4.-1. století př.n.l. se zde pohybovali Keltové a někdy na přelomu našeho letopočtu i příslušníci germánských kmenů. V první polovině 6. století n.l. pak bylo naše území osídleno slovanskými kmeny a přestože jejich osady jsou doloženy na území Olomouce, dosavadní archeologické průzkumy jejich existenci na území Dolan doposud neprokázaly. Z pohledu kulturní a sociální antropologie se jedná o ne příliš častý úkaz, vezmeme-li v potaz národnostní složení a geodemografické hledisko v současnosti.⁵

Dohledat položení základů vesnice se spolehlivě určit nedá. Jisté je, že pro založení vsi byla důležitá již zmíněná tzv. Jívavská cesta, v písemných pramenech zaznamenaná již na počátku 13. století, hojně využívaná obchodníky i běžnými pocestnými. V dochovaných písemných pramenech jsou Dolany poprvé nepřímě připomínány až v 1. polovině 13. století. Na listině z roku 1235, kterou česká královna Konstancie darovala špitálu sv. Františka v Praze ves Hloupětín, je mezi svědky tohoto aktu uveden jistý Demetrius z Dolan, který byl patrně majitelem nebo spoluvlastníkem vsi nebo její části.⁶ Název vsi je patrně odvozen od jejího rozpoložení, které připomíná prohlubeň, tedy „dolinu“, která je napojena na zmíněné Bělkovické údolí. V roce 1264 se na jiné listině objevuje jméno Viléma z Dolan a roku 1283 Ratimíra z Dolan. Bližší údaje o držitelích Dolan poskytují až prameny ze 14. století, kdy kolem roku 1320 vlastnili vesnici bratři Otánek a Racek z Dolan (pravděpodobně synové výše uvedeného Ratimíra). V moravských zemských deskách se jméno Racka vyskytuje ještě v roce 1358, poté již pouze jeho pozůstalá vdova Alžběta. Ta následně roku 1368 prodala veškerý majetek dolanských zemanů Benešovi z Wildenberka (pán na hradě Bouzově), v jehož rukou setrval necelé čtvrtstoletí. V lednu 1378, propůjčil Beneš z Wildenberka dědičné fojtství (rychtářství) v Dolanech jistému Vincenci a jeho ženě Markétě.⁷ Od tohoto data v podstatě můžeme zmínit existenci prvního správního úřadu v obci. Fojtovi, jakožto zástupci

⁵ KALÁBEK, Marek. *Archeologické nálezy a lokality na katastru Dolan*. Střední Morava. 2005. s. 55-62.

⁶ HOSÁK, Ladislav. *Historický místopis střední a severní Moravy. Okres Olomoucký*. Olomouc. 1959. s. 41.

⁷ KOUDELA, Miroslav a ŠINDLÁŘOVÁ, Irena. *Paměti obce Dolany*. Olomouc. 2012. s. 17.

vrchnosti, byla svěřena správa vsi, dohled nad poddanými (robotou), a rovněž i menší soudní pravomoc, týkající se rozřešení drobných sporů. Výhodou pro něj bylo v podstatě osvobození od všech poddanských platů, dávek, robot apod. K fojtství ještě náleželo jeden lán polí, louka, hospoda a mlýn nad vesnicí včetně několika řemeslníků (krejčí, kovář, řezník).

Začátkem 15. století byly položeny základy dolanského panství tvořeného územím Dolan, Jívové a Toveře, které v podstatě přetrvalo až do zrušení vrchnostenské správy a poddanství v roce 1848. Na počátku husitského hnutí byl významnou osobností převor dolanské kartouzy Štěpán Schram, který výrazně vystupoval proti Husovi a posléze k široké kritice husitství celkově, souběžně i s dalším Husovým protivníkem, Mistrem Pavlem z Prahy. Situace na Moravě se zdramatizovala po smrti krále Václava IV. v srpnu 1419 a husitské hnutí se začalo šířit i zde mezi šlechtou a obyvatelstvem. V rámci tažení se husité dostali až k samotným branám Olomouce a v Dolanech se na delší čas opevnili. Díky diplomatickým jednáním s husitskými předáky husité pravděpodobně v listopadu 1425 Dolany na základě vyplacení částky 6000 zlatých opustili.⁸ Průběhem celého 15. století byly Dolany ovlivněny válečnými konflikty a církevními spory, a panství jako takové začalo opět prosperovat a bohatnout ke konci 15. a na začátku a v průběhu 16. století. Za vlády Jagellonců došlo k výraznému posílení vlivu dolanské kartuzie s pravomocemi jako vařit vlastní pivo, osvobození řeholníků od městských daní a také rozšíření a výstavba klášterních budov. Postavení poddaných na panství a robotních povinností nebylo až do konce 16. století přesně stanoveno. Z dochovaných spisů lze s jistotou říci, že obyvatelé Dolan a dalších vsí vykonávali tak nejrůznější práce jen dle pokynů své vrchnosti a bez rozdílu pak měli povinnost čistit příkopy k rybníkům a také museli ročně odebrat 1-2 bečky klášterního vína. Dále byli nuceni konat bez odporu veškeré roboty spojené s výstavbou kláštera, jeho dvora a pivovaru. Ze zápisů purkrejtních register bylo do gruntovní knihy vsi Dolan (1650) přepsáno 9 zápisů z let 1622-1649. Na základě jejich rozborů dospěl místní historik Jan Šindler v průběhu třicátých let 20. století k závěru, že před třicetiletou válkou bylo v Dolanech zhruba 70 gruntů, včetně zahradnických chalup a domků. Celé kartuziánské dominium pak zahrnovalo podle dochovaného spisu z roku 1619 na 285 poddanských usedlostí.⁹ Relativně poklidný život na dolanském panství byl narušen protihabsburským

⁸ BURIAN, Václav. *Husitské opevnění Kartouzka*. Archeologické rozhledy. 1964. č.6, s. 793-840.

⁹ KOUDELA, Miroslav a ŠINDLÁŘOVÁ, Irena. *Paměti obce Dolany*. Olomouc. 2012. s. 19.

povstáním českých stavů v květnu 1618, které se o rok později projevilo i na Moravě, kdy byl katolické církvi a klášterům povstalci zabaven veškerý majetek. Po porážce na Bílé hoře na podzim následujícího roku se řeholníci ujali opětovně svého panství a v roce 1626 jim byla císařem Ferdinandem II. postupně opětovně potvrzena všechna privilegia, zejména patronátní právo nad farními kostely v Dolanech a Moravičanech. Třicetiletá válka pak způsobila snad nejzávažnější škody v obci, která se stala obětí švédského vpádu v létě 1642. Postupná obnova vesnice začala pravděpodobně ještě za třicetileté války a pokračovala po ní. Znovuosídlení vsi dokládá dochovaný soupis poddanských usedlostí, pořízený pro účely vyměření pozemkové daně v rámci tzv. první lánové vizitace v roce 1657. V té době žilo v Dolanech 61 usedlíků s rodinami, ale jen 34 z nich vlastnili zemědělskou půdu. Zbývajících 27 obyvatel byli domkáři bez půdy, kteří si někdy pronajímali pozemky od větších sedláků, obce nebo vrchnosti. Mezi novými osídlenci, kteří se po třicetileté válce ujímali opuštěných dolanských gruntů a pomáhali následně s obnovou vesnice byli v první řadě obyvatelé z blízkých hanáckých vesnic, ale i němečtí kolonisté, přičemž většina z nich se sem přišel. ¹⁰ Na základě nejstarší dolanské pozemkové knihy lze dohledat asi 24 osídlenců německého původu, usazených v obci v rozmezí let 1650 -1700 na zdejších gruntech. Důkazem toho jsou i jména a příjmení, jako např. Mayar, Teimar, Mück (Mikš), Schaubert (Šobr) a další, která nosí i v současnosti potomci této německé komunity.

Průběh 18. století pak poznamenaly různé pozemkové změny. Byla zavedena tzv. rovnost rolí, tedy přeměření a přerozdělení poddanských gruntů z nařízení klášterní vrchnosti. V Dolanech se tak událo roku 1702 a cílem bylo sjednocení velikosti selských a zahradnických usedlostí za účelem lepšího vyměření roboty, poddanských platů a kontribuce (zemědělské daně). První a zároveň přesný soupis půdy na území obce byl pořízen v roce 1768 při sestavování tzv. tereziánského rustikálního katastru. Zároveň všechny usedlosti na základě císařského nařízení byly též označeny v roce 1770 popisnými čísly, přičemž označení začínalo z pravé strany při vjezdu do vsi od Olomouce. Za zmínku stojí uvést číslo popisné 1, které obdržel starobylý vrchnostenský grunt s hospodou. Zároveň s územními změnami a na základě jednotlivých císařských patentů byla nastavena i roboty. Od roku 1750 musel každý dolanský sedlák obdělávat pole zdejšího klášterního dvora s dvěma koňmi po tři dny v týdnu (tzv. potažní roboty), zahradníci a domkáři pak museli vykonávat tzv. pěší či ruční robotu po

¹⁰ MATĚJEK, František. *Švédové na Olomoucku za třicetileté války*. Vlastivědný věstník moravský. 1986. č.1.

stejnou dobu, v létě pak až celotýdenní robotu. Dolany, jakož i další hanácké vesnice zůstaly v 18. století čistě vesnicí, zaměřenou na zemědělskou produkci. Řemesla jako taková sice byla v obci zastoupena od 14. století, nicméně jen jako základní služby pro rolníky. Rozmach začal někdy počátkem 17. století, kdy je zde dochováno jméno kováře Kvapila na gruntu čp. 16 a také bednáře Kirchnera na čp. 17.¹¹ Celkový rozkvět řemesel pak nastal až ke konci 18. století, kdy josefínské hospodářské reformy zcela prokazatelně přispěly k rozvoji vesnice, v níž se dařila vystavět řada nových usedlostí v návaznosti na populační vlnu. Dle Schwoyovy topografie z roku 1793 stálo v Dolanech 109 domů, v nichž žilo 764 obyvatel.

Reformy z konce 18. století jistě významně ovlivnily život celého dolanského panství, nicméně obyvatelé byli i nadále poddanými nejprve státní a potom světské vrchnosti, tudíž se jich stále týkala robotní povinnost (i když v omezené míře), a také nemohli zcela svobodně nakládat se svým majetkem. Události roku 1848 zcela jistě podpořily odstranění feudálních výsad a poddanství, proto i dolanský lid přijal s nadšením usnesení Moravského zemského sněmu, podle kterého byly od 1. července na území Markrabství moravského zrušeny nejen robotní povinnosti, ale i ostatní peněžní a naturální dávky. Zemská a krajská vyvazovací komise, která měla vyměřit a stanovit výši náhrad jako „odstupné“ pro vrchnost, pak začala v Olomouckém kraji působit od října 1850 do března 1852. Revoluční léta 1848-1849 nepřinesla jen konec poddanství, ale zároveň i nové uspořádání bývalých panství, na základě zákonů nahrazená státní správou. Nejnižšími územními jednotkami byly tzv. podkrajské úřady, později okresní úřady (hejtmanství), včetně okresních soudů a berních úřadů. Dolany spadaly nově pod správní okres Olomouc-venkov a na základě obecního zřízení z roku 1849 jako svobodná a samosprávná, nezávisle se rozhodující obec prostřednictvím své volené reprezentace. V té době k ní byly připojeny samostatné sousední vesnice Geblov a Nové Sady a svou rozlohou 1533 ha půdy se Dolany staly třetí největší obcí okresu Olomouc. Demokratizace společenského uspořádání byla lehce pozastavena při přechodném obnovení absolutistické vlády (tzv. Bachova absolutismu) v 50. letech 19. století, ale po uvolnění politických poměrů došlo roku 1861 mj. k vypsání i nových obecních voleb, kdy novým starostou obce byl zvolen Josef Hanus, který úřad zastával dvě volební období. Stále bohatší kulturní a společenský život obce byl spjat i s rozmachem činností různých spolků, které byly

---

¹¹ ŠINDLER, Jiří. *Stará sláva řemesel v Dolanech*. Vlastivědný sborník střední a severní Moravy 1928/1929 - příloha Olomoucko. s. 9-10.

v Dolanech zakládány již od 60. let 19. století. Z archivních pramenů a místní kroniky obce lze vyčíst jméno Čtenářsko - pěveckého spolku Lidumil nebo Spolku vojenských veteránů Jaroslav, založeného roku 1871. Ve vsi nemohla chybět ani Tělocvičná jednota Sokol Dolany, založená v roce 1901 a následně i Sbor dobrovolných hasičů s tradicí od roku 1907. Hospodářský a společenský vývoj obce byl přímo úměrný i jejímu stavebnímu a populačnímu růstu a proto při sčítání nemovitostí a obyvatel v roce 1910 měla obec 225 domů a 1482 obyvatel, v naprosté většině české národnosti a římskokatolického vyznání.¹² Po období, které vykazovalo všestranný vzestup obce a její celkovou prosperitu, zasáhla do pokojného života obyvatel velmi citelně 1. světová válka. Celkem 279 mužů postupně narukovalo do frontové linie, přičemž 39 z nich zemřelo přímo v boji a nebo po válce díky následkům válečných utrpení. Bezohledné rekvizice majetku a nucené upisování válečných půjček za vojenské asistence pak obci po ekonomické stránce také nepřispělo, a proto tak jak všichni v rámci tehdejšího českého království, tak i obyvatelstvo Dolan přivítalo zhroucení rakousko-uherského mocnářství na podzim roku 1918.

1.3 Dolany v období Československé republiky

Hektický rok 1918 přinesl dozajista obrodu českého národního uvědomění spolu s vlastenectvím, což se v rámci obce projevilo mj. sloučením Dolan s převážně německou obcí Věskou. Nově tak, na základě výnosu ministerstva vnitra ze dne 22. října 1919, vznikla nová politická obec s úředním názvem Dolany, sestávající ze dvou katastrálních obcí- Dolan a Věsky. Počátkem roku 1921 se provedlo celostátní sčítání lidu. V územně rozšířených Dolanech žilo k tomuto datu ve 289 domech 1733 obyvatel. Po staletí katolická obec došla po ustanovení československého státu ke změnám a církevním reformám, které vedly v roce 1920 ke vzniku československé církve, ke které se přihlásilo kolem 25% obyvatel vsi. Celková obnova v zemi vedla i ke společenským, kulturním i tělovýchovným změnám, opírajícím se především o aktivní činnost zdejších spolků (především TJ Sokol a místní výbor Národní jednoty). Dá se říci, že život dolanských byl po této stránce velmi pestrý a různé slavnosti a oslavy se zde konaly velmi často. Ze zápisů obecní kroniky obce se lze

¹² KOUDELA, Miroslav a ŠINDLÁŘOVÁ, Irena. *Paměti obce Dolany*. Olomouc. 2012. s. 72.

dočíst o každoročně pořádaných ochotnických divadelních představeních, sborových pěveckých a hudebních vystoupeních, školních akademiích, ale i četných osvětových přednáškách. Na druhou stranu u hospodářských poměrů po vzniku samostatného Československa nenastaly zásadní změny. Ve 20. a 30. letech 20. století přibýlo jen několik nových závodů s minimálním počtem zaměstnanců. Oproti tomu se dařilo hostinskému řemeslu a po celé vsi a jejích částech prosperovala celá řada hospod a hostinců. Ke zlepšení došlo také v dopravní infrastruktuře obce a v jejím okolí a to zejména díky výstavbě okresní silnice, spojující Dolany s Pohořany a následně i s Geblovem, Jívovou a Věskou.¹³ Mnichovský diktát a události s ním spojené pak měly samozřejmě tragické následky rovněž pro Dolany, protože obec se de facto stala „pohraniční“ v důsledku demarkační linie, která rozdělovala území Čech a Třetí říše. Okupace tzv. 5 pásma proběhla 10. října 1938, kdy německý wehrmacht neprávem obsadil osadu Věska, která měla zůstat dle demarkační čáry součástí Československa. Němci si ovšem připojení k říši dodatečně vymohli a jako kompenzace bylo propuštění českých obcí Štarnova a Moravské Huzové ze záboru. Dalším projevem německého útlaku bylo přednostní a plánovité poněmčování, vzhledem k faktu, že Dolany svou polohou tvořily česko-německou etnickou hranici a tudíž postupná germanizace se projevila zabíráním českých usedlostí ve prospěch německých přesídlenců z Rumunska a Bulharska.

Více informací ohledně života v obci během let nacistické okupace lze dohledat velmi těžko. Jednak se nedochoval v obecním archívu žádný významnější doklad z oné doby a událostmi z válečných let se zabývají jen poválečné kroniky dolanské obecné a měšťanské školy, které monitorují především osudy jednotlivců, vystavených pod nacistickou perzekucí (podrobněji v dalších kapitolách). Co se týče obecní samosprávy, ta byla stejně tak jako v celém protektorátu pod dohledem německých okupačních úřadů, které zasahovaly do záležitostí obce včetně sledování hospodářských a společenských aktivit obyvatelstva. Samozřejmě není nutno dodávat, že demokratické principy, tak jak byly nastaveny před okupací, zde neměly šanci přežít. Přítrž tomu všemu zabránila jen porážka nacistického Německa a osvobození Dolan Rudou armádou ve dnech 5. a 6. května 1945, za cenu velkého poškození. Škody byly vyčísleny na jeden a půl milionu korun.¹⁴

¹³ KOUDELA, Miroslav a ŠINDLÁŘOVÁ, Irena. *Paměti obce Dolany*. Olomouc. 2012. s. 75.

¹⁴ CEKL, Jan. *Kraj, jímž táhla válka*. Olomouc. 1946

Poválečný vývoj událostí v obci byl v podstatě shodný s tím celostátním. Odsun Němců z Věsky a Dolan byl ukončen v říjnu 1946 a geodemografické změny byly umocněny účastí dolanských občanů na osídlování obcí po německém obyvatelstvu. Únorový převrat roku 1948 pak završil dosavadní „rekonstrukci“ celé české společnosti a přinesl zásadní obrat pro vývoj obce a život jejich obyvatel. První ústavní změnou bylo zrušení dosavadního zemského uspořádání a zavedení krajského zřízení ke dni 1. ledna 1949, na základě čehož se Dolany staly s celým olomouckým okresem součástí nově utvořeného Olomouckého kraje. Nezanedbatelný negativní vliv měla zcela jistě tzv. socialistická přeměna venkova, kdy v rámci kolektivizace bylo postupně systematicky likvidováno soukromé hospodaření rolníků a živnostníků, což se v silně zemědělském kraji, jakým Haná je, významně v budoucnu projevilo. Paradoxem této doby bylo, že i přes veškeré problémy „budovatelských let“ se pozvolna zlepšovaly životní podmínky obyvatelstva. Obecní kronikář zaznamenal, že od osvobození obce do roku 1959 bylo v obci opraveno 205 domů a 21 nových postaveno. Zásobování obyvatel Dolan spotřebním zbožím bylo po zrušení lístkového systému „vylepšeno“ tzv. vesnickými trhy, které se konaly třikrát do roka a data uvedená v obecní kronice vypovídají o velkých investicích do domácností.¹⁵

Na základě územně správní reformy státu se Dolany staly s účinností od 1. července 1960 spolu s olomouckým okresem součástí nově utvořeného Severomoravského kraje. Současně došlo ke sloučení obcí Dolany a Toveř, kde v době sčítání lidu v roce 1961 trvale žilo 1880 obyvatel. Uvolnění poměrů v roce 1968 a následné pohnuté události let dalších nezastavily další výstavbu a zvelebování obce. V 70. a 80. letech 20. století docházelo k intenzivní modernizaci a technickému renovování obce a to především v elektrifikaci, plynofikaci a stavebním úpravám, které se projevily rekonstrukcemi sportovních ploch, veřejných komunikací a nebo např. na tu dobu nezvyklou rekonstrukcí dolanského zámečku pod dohledem památkového ústavu. V roce 1985 si pak občané Dolan v průběhu rozsáhlých, tři dny trvajících oslav (ve dnech 14.-16. června) připomněli 750. výročí první písemné zmínky o své obci.¹⁶

Transformace společnosti po listopadu 1989 a rozsáhlý dlouhodobý proces společenských, politických a hospodářských změn v průběhu následujících let podstatně

¹⁵ KOUDELA, Miroslav a ŠINDLÁŘOVÁ, Irena. *Paměti obce Dolany*. Olomouc. 2012. s. 98-107.

¹⁶ Kronika obce Dolany 1980-1994, 1995-2008.

ovlivnily obraz obce i život jejích obyvatel. Při řešení zásadních otázek, které se týkaly především zájmů obce, došlo k aktivní spolupráci i s dalšími, sousedními obcemi. Dolany stály u zrodu Sdružení obcí Střední Moravy, ustaveného v roce 1993 a v roce 1998 pak vstoupily rovněž do sdružení obcí Mikroregionů Olomoucko a Šternbersko.¹⁷ Uplynulá dvě desetiletí, kdy představitelé místní samosprávy museli za složitých podmínek ekonomické a společenské transformace řešit řadu úkolů, se i přes počáteční potíže podařilo rozběhnout hospodářský, kulturně-společenský rozvoj a celkový růst, který proměnil Dolany v prosperující moravskou obec s velkými ambicemi, dalece přesahující její hranice.

---

¹⁷ DOLANY, Oficiální stránky obce, *Dějiny obce* [online]. Poslední změna 17.1.2012 [cit.9.12.2016]. Dostupné z:<http://www.dolany-ol.cz/dejiny%2Ddolan/d-1011/p1=4368>

2 Dějiny školství v Dolanech

2.1 Nejstarší dějiny školství v obci Dolany do poloviny 19. století

Historie školství v obci Dolany u Olomouce sahá hluboko do 18. století. Podle některých zdrojů zde vyučování probíhalo už dokonce po třicetileté válce a toto tvrzení je možné doložit zejména zprávou z roku 1662, kdy se zde konala kanonická vizitace farnosti. Ve zprávě najdeme slova - „*Ve vsi je dobrá škola.*“¹⁸

V těchto časech nebyla ještě školní docházka povinná, zdejší školu navštěvovalo poměrně málo dětí a většinou šlo o děti statkářů, protože v chudších rodinách byla využívána dětská pracovní síla při hospodářství. Chybí i jména tehdejších učitelů, prvním známým a doloženým kantorem zdejší školy je pan Pavel Ondráček, který zde působil v roce 1717. Po něm se dá v kronikách a matrikách najít ještě jméno Jana Schultze, kronikáře, správce školy a učitele původem z Poličky, který zde měl vyučovat v roce 1735.¹⁹ Ve škole působil ještě údajně v roce 1771. To už byly ovšem jiné časy, reformou Marie Terezie byla zavedena povinná školní docházka a zdejší škola fungovala jako triviální. Děti se zde učily číst, psát a počítat. Po vyhlášení reformy začaly být ve všech obcích budovány místní školy, dolanská, která tedy pravděpodobně sahá více do minulosti, přestala být ve svém kraji školou ojedinelou.

Podle zpráv ze školní matriky se dočteme, že dalším učitelem byl v tehdy budované budově školy pan Cyril Mrlíček, který na zdejší školu nastoupil v říjnu roku 1781. Zdejší školní kronikář v roce 1873 podobná slova potvrzuje, ale zároveň je patrné, že o nejstarších dějinách školy nemá sám mnoho informací. „*Kdy zdejší škola svůj počátek vzala, jest těžkou úlohou toho vyzkoumati.*“²⁰

Pan Cyril Mrlíček, který byl připomínán také jako písař dolanských cechů, působil na zdejší škole dlouhých 26 let až do roku 1807. Dobové zprávy ho charakterizují jako skromného a obětavého muže, který se často dětem věnoval nad rámec svých pracovních povinností. Zajímavostí bezesporu je dohledatelná informace o platu dolanského učitele Mrlíčka. Řádný roční plat dle výkazu z roku 1782 obnášel pouhých 12 zlatých za všechny děti

¹⁸ KOUDELA, Miroslav a ŠINDLÁŘOVÁ, Irena. *Paměti obce Dolany*. Olomouc. 2012. s. 138.

¹⁹ Tamtéž, s. 138.

²⁰ Státní okresní archiv Olomouc, Škola Dolany, Školská kronika 1873-1900.

školou povinné a při rozpočítání na dny v roce musel vyjít z 8 krejcarů. Další příjem pak měl 45 krejcarů z kostelních peněz a dokonce 48 krejcarů z nadace selky Barbory Dostálové z Bělkovic a 3 zlaté na koledu. Celkové roční školné vybírané od žáků včetně příjmů z pohřbů činilo zhruba 22 zlatých. Je dochováno, že učitel pobíral i naturální dávky a to především od dolanského faráře a něco málo od obce, která přispívala spíše jen na chod školy formou palivového dříví. Příjem vyjádřený v penězích tedy činil necelých 53 zlatých rýnských, přičemž výdaje na ošacení, osvětlení atd., byly někde kolem 20 zlatých rýnských, takže zbývajících 33 zlatých na vlastní obživu bylo velmi málo. I na základě těchto skutečností Cyril Mrlíček požádal o zvýšení svého platu na vrchním úřadu c.k. komorního panství Dolany. Jako důvod uváděl císařské nařízení, které znemožňovalo učitelům zapisovat do farních matrik (nahrazeno povinnostmi farářů), čímž přišel o část vedlejších příjmů. Z rozhodnutí samotného císaře Josefa II. mu byl skutečně zvýšen příjem a to formou naturálních dávek z důchodů dolanského panství.²¹

V roce 1807 byl nahrazen novým učitelem Josefem Čermákem, a při té příležitosti byla provedena tehdejšími školními inspektory Franzem Schupplerem společně s dolanským farářem Poláškem vizitace školy s následným zjištěním katastrofálního stavebního stavu. Dle dochovaných pramenů se dá vyčíst, že školní poměry se v dalších letech o něco zlepšily. Již následná vizitace v lednu 1808 potvrdila vylepšení stavu školské budovy a záznamy z téhož roku potvrzují i dobrou docházku žáků a to v takové míře, že bylo potřeba zřídit v dolanské škole dvě samostatné učebny. Vizitační komise následně konstatovala, že *„znalost písmen, hláskování a čtení má dobrý pokrok, křesťanská nauka je vyučována nejlépe, pravopis a psaní podle diktátu, stejně jako překládání jde co nejlépe, počítání s křídou i z hlavy je dobré, krasopis výborný.“*²²

Josefa Čermáka zajímavě popisuje výkaz z roku 1829, uchovávaný ve farním archivu, kde se dá dočíst, že v tomto roce dosáhl věku 52 let. Vysvědčení o učitelské způsobilosti získal v roce 1800 na olomoucké hlavní škole. Hovořil německy a moravsky a byl velmi nadaným hudebníkem, který ovládal hru na varhany, housle, lesní roh, trumpetu a další nástroje. Souběžně s ním působil na dolanské škole v letech 1829 -1836 jako učitelský pomocník Jakub Talášek, rodák z Trusovic a poté, od roku 1836 ještě František Loska na

²¹ Státní okresní archiv Olomouc, Škola Dolany, Školní matrika 1807.

²² Státní okresní archiv Olomouc, Škola Dolany, Školní matrika 1807.

stejné funkci. Ten dokonce na učitele Josefa Čermáka podal stížnost, údajně za zadržování a nevyplácení mzdy a žádal o přeložení na vhodnější a lépe placené místo.²³

Je třeba si uvědomit, že do místní školy nechodily pouze děti z Dolan, ale zároveň ji navštěvovaly také děti z přilehlých obcí. Do školního obvodu patřily děti z Dolan, Bělkovic, Vésky a dnešních Dolánek (dříve Geblov). Původní škola, takzvaná škola stará, stála na místě dnešní staré školní budovy (dnes je zde obecní dům) až do roku 1860. Tato školní budova vznikla pravděpodobně mezi lety 1782 – 1785, kdy ji budovali obyvatelé farnosti v rámci roboty vlastními silami. Na stavbu školy přispěly i okolní obce, bylo potřeba sehnat více než 300 zlatých. Z kroniky se lze dočíst i o incidentu, který při stavbě školy nastal. Purkmistr Bernard Müller byl předvolán v lednu 1785 na vrchní úřad k vysvětlení, proč přiškolené obce (Toveř a Samotišky) dluží za příspěvek na stavbu školy a dále byl tázán k předložení účtů za stavební práce a dokladů o peněžní sbírce. Ty ovšem nebyl schopen doložit a záznamy uvádějí, že se odvolal na údajný požár v roce 1782, kdy měly tyto dokumenty shořet. Podle zpráv z kroniky dnes víme, jak tehdejší budova staré školy vypadala. *„Tato byla přízemní stavěná, šindelem krytá a před zbořením velmi neúhledná, tak jak to za dřívějších dob obyčejem bylo. Do chodby vedly z obou stran zděné schůdky, nad kterými se střecha na čtyřech dřevěných sloupcích nacházela. Vpravo byla jedna cvičirna u které za kamny měl podučitel postel a truhlu. Vlevo poté byly dvě světnice pro řídícího učitele a kuchyně.“*²⁴

Záznamy z roku 1814 ještě dokládají zúžení obvodu dolanské farní školy, a to z důvodu výstavby tzv. exkurendní (docházkové) školy v Bělkovicích, která se stala pobočkou školy dolanské. Výstavba nijak nenarušila chod dolanské školy, naopak se bělkovičtí zavázali k platbě příspěvku na učitele i jeho pomocníka včetně všech naturálií.

Co se týče výdělků tehdejších učitelů, situace se v podstatě od konce 18. století příliš výrazně nezměnila a kantor byl pořád závislý i na odměňování formou naturálií. Dochované výkazy učitelských příjmů z roku 1847 vyjmenovává přesné částky deputátu. V tomto roce dolanský učitel (Josef Čermák) dostal od úřadu panství Klášterní Hradisko ročně naturálie, které obsahovaly 1 měřici (jednotka míry v Rakouské monarchii) pšenice, krup, prosa a hrachu, 6 měřic žita a k tomu 2 vědra (tehdejší objemová jednotka) piva a 6 sáhů (délková míra) palivového dříví v hodnotě 23 zlatých 15 krejcarů. Dolanští obyvatelé pak platili školné

²³ KOUDELA, Miroslav a ŠINDLÁŘOVÁ, Irena. *Paměti obce Dolany*. Olomouc. 2012. s. 144

²⁴ Státní okresní archiv Olomouc, Škola Dolany, Školská kronika 1873-1900.

ve výši 121 zlatých 25 krejcarů a od sedláků a chalupníků dostával ročně zhruba 160 bochníků chleba. Další příjmy pak samozřejmě plynuly od přiškolených obcí Toveře, Geblova a Bělkovic, či nadací a darů obyvatel Dolan. Celkový roční čistý příjem dolanského učitel činil v roce 1847 téměř 347 zlatých, nicméně skoro polovinu výdělku dal za úklid školy a plat pomocného učitele v Dolanech a exkurzní školy v Bělkovicích. „*Na uvedených penězích neměl učitel mnoho, ale tehdy zavedené naturálie jako: obilí, kachny, chleba, koláče, luštěniny a vejce poskytovaly učiteli tehdejšího času nemalé výhody neboť byly velmi užitečné.*“²⁵

2.2 Dolanské školství po roce 1848

Společenské změny, které nastaly v revolučním roce 1848 a jejichž součástí byla i školská reforma, změnila stávající typy škol z někdejších farních (triviálních) na školy obecné, kde již církev neměla takový vliv jako v minulosti. Součástí těchto změn bylo i nové ohodnocení pracovníku ve školství. Po reformě financování školství v roce 1854 příjem pro učitele přeci jen vzrostl. Řídící učitel si přišel oficiálně až na 210 zlatých ročně, podřídní učitel potom zhruba na polovinu této částky, a to asi na 110 zlatých ročně. Mnohé obce, které chápaly, jak důležité je školství pro chod jejich obce a jak důležitou roli hraje vzdělání pro každý národ, se ovšem snažily učitelům ještě přilepšovat. Mimo již zmíněné naturálie se na zvyšování učitelových platů podílela obec se svých rozpočtů. Další reforma učitelského platu přišla pro celou Rakouskou říši v roce 1869, kdy platy opět poskočily směrem vzhůru. O tom, že se jednalo o nárůst poměrně skokový svědčí doložený plat dolanské učitelky Terézie Mückové, kdy její plat ve školním roce 1888/1889 byl už 280 zlatých za rok.²⁶

V roce 1849 se nástupcem Josefa Čermáka stal nadučitel Florián Vyhlídal a při jeho působení došlo k zásadní změně. Díky rostoucí populaci a větší návštěvnosti školy přestala stará školní budova již vyhovovat a došlo v roce 1860 k jejímu zbourání. Zároveň byl vypracován projekt pod vedením olomouckého stavitele Franze Kottase a hlavním stavbyvedoucím byl pověřen Maxmillián Wlaka. Vznikla tak nová školní budova, která zde stojí dodnes. Škola byla zatím dvojtřídní (rozšíření na trojtřídní mělo přijít až ve školním roce

²⁵ Státní okresní archiv Olomouc, Škola Dolany, Školská kronika 1873-1900.

²⁶ KOUDELA, Miroslav a ŠINDLÁŘOVÁ, Irena. *Paměti obce Dolany*. Olomouc. 2012. s. 144

1882/1883). Součástí jednopatrové budovy byl i byt pro učitele s místností pro pomocníka a doložené archívní spisy poukazují i na kapacitu, která na tu dobu byla neuvěřitelná. Dvě učebny, které zabíraly první patro budovy pojmuly až 220 žáků. V tomto období se stavělo i v přilehlých obcích farnosti a tak se nové školy dočkali jak v Bělkovicích tak i ve Vésce. Florián Vyhlídal zemřel v roce 1871 a po jeho smrti správu obecné školy v Dolanech převzal řídicí učitel Šebastián Kocián narozený ve Staré Vsi na Přerovsku. Jeho působení bylo velmi krátké, protože v roce 1879 zemřel náhle ve věku 47 let. Faktem zůstává, že dle paměti místních obyvatel, zapsaných ve školní kronice byl pravděpodobně velmi příjemný a dobrý povahy a je zde popsán jako člověk, který se horlivě angažoval v kulturním životu obce, za což požíval velké úcty a lásky.²⁷

O tom, že školství v obci bylo podporováno i v řadách místních občanů, svědčí velkolepý dar, který škola získala od pana Antonína Branda. Bylo to 19 let po otevření nové školní budovy, psal se rok 1879. Tento místní rodák, který pocházel z velice chudé rodiny, se dokázal vyučit řezníkem a za svého života značně zbohatl. Ve své poslední vůli odkázal škole v Dolanech částku 3000 zlatých, což byla pro místní školství vítaná finanční injekce. Navíc toto nebyl jeho jediný velkorysý čin, ve své závěti zároveň věnoval 200 zlatých pro místní chudé děti, zejména na zimní šatstvo, ve kterém by děti v zimních měsících mohly chodit do školy. Rok 1878 a 1879 byl pro Dolany důležitý ještě i v jiném směru. V tomto období bylo celé panství klášteru – hradištské prodáno novému majiteli – Janu Lichtensteinovi. Na jeho doporučení byl také vyznamenán zdejší učitel a zároveň okresní školský inspektor František Schmied. Byl oceněn zlatým záslužným křížem a učitelé celého olomouckého okresu se sešli a společně uspořádali pro svého kolegu oslavu.

Jak v obci přibývalo obyvatel a samozřejmě i dětí, nastávala od konce 19. století potřeba, aby byla místní škola rozšířena. Nakonec se to povedlo v roce 1882. Tehdy byl dolanským starostou pan Ignác Foukala a správcem a řídicím učitelem školy František Kainar. Společně se jim podařilo přesvědčit občany Dolan o tom, že zvětšení školy a investice do školní budovy jsou nutné. Vždyť ve školním roce 1881/1882 měla škola už 280 žáků. Úkolem sestavení rozpočtu a plánem rekonstrukce byl pověřen olomoucký architekt pan Karel Starý. Práce se mu podařila, byl zrušen byt správce a místo něj přistavěna třetí třída. Rekonstrukce začala 24. července 1882 a skončila už 20. října téhož roku. Jelikož se rekonstrukce školy

²⁷ Státní okresní archiv Olomouc, Škola Dolany, Školní kronika 1873-1900.

protáhla dva měsíce do nového školního roku, rozhodla obec Dolany, že školní výuka bude vykonávána v náhradních místnostech, a to sice u majitele místního hostince pana Gregona, který škole propůjčil jednu z místností svého restauračního zařízení. V tomto období byla výuka půlená a děti navštěvovaly v tyto dny pouze tři vyučovací hodiny. 20. října byla tedy rekonstrukce hotová a děti se tak mohly vrátit zpět do své – teď už větší školy. Od školního roku 1882/1883 mohly děti navštěvovat už třídy tři. Problémy tím ovšem neskončily. Hned v prosinci 1883 se ve škole objevila epidemie spalniček. Během velice krátké doby se tato nemoc rozšířila po škole, až se nakazilo více než 100 dětí. Okresní školská rada rozhodla, že přeruší na delší dobu školní vyučování. „*Přestávka tato ve vyučování trvala od 16. prosince do 6. ledna.*“²⁸

Třídy sice už tři byly, ovšem objevil se problém s nedostatkem učitelů. Škola měla obsazené místo nadučitele a podučitele, vypsal tedy konkurz na pozici učitele. Trvalo opět dalšího půl roku, než se nový učitel našel a škola tak mohl konečně začít plnohodnotně vyučovat ve třech učebnách.

Následující školní rok 1884/1885 byl už v mnohém klidnější. Největší událostí se tak stal odchod katachety (učitele náboženství) pana Josefa Stráhalý, který na zdejší škole působil dlouhých 11 let. Školní mládež si pod vedením řídicího pana učitele připravila lampionový průvod se zpěvem a dle zápisu v kronice byl tím vším pan Stráhalý velice dojat. Školní rok poté doběhl už bez sebemenších problémů, a skončil v polovině července. Datum ukončení školního roku připadalo v tomto období někam k 17. červenci, škola začínala tak jako v dnešních dnech už 1. září. Prázdniny byly tedy o dva týdny kratší, než jak jsme dnes zvyklí.

O tom, jak se život školáků v 19. století lišil od toho, který ze školy známe dnes, vypovídá třeba i nařízení z kraje nového školního roku 1885/1886. Dle něj byla dětem přidána jedna mše navíc, a to sice třikrát týdně v pondělí, ve středu a v pátek od 7:00. Toto nařízení se týkalo pouze letních měsíců. V témže školním roce byly do dolanské školy začleněny také děti z osady Nové Sady, protože tato osada byla vyškolená z obvodu německé obecné školy (pravděpodobně z důvodu české národnosti novosadských dětí) ve Vésce a přidružena k Dolanům. Do budoucna tak mohl znovu nastat problém s nedostatkem školních prostor. To se ovšem nestalo, počet dětí naopak klesl. V roce 1885 mělo dolanskou školu navštěvovat 255 dětí, fyzicky ovšem do školy chodilo dětí 244. Toto číslo v průběhu školního roku navíc ještě

²⁸ Státní okresní archiv Olomouc, Škola Dolany, Školská kronika 1873-1900.

pokleslo, z nejrůznějších důvodů školu opustilo 33 dětí a celkový počet tak klesl jen na 211.²⁹

Příští školní rok se situace opět změnila a do školy chodilo 275 dětí rozdělených do třech tříd. Největší část tvořily děti z Dolan, těch bylo 175. V následující tabulce je vidět rozdělení dětí do jednotlivých školních tříd:

Třída	Počet dětí
1. třída	91
2. třída	80
3. třída	104

Tabulka č. 1: Školní rok 1886/1887³⁰

Počty se v podstatě neměnily ani v dalších letech a zůstávaly konstantní. O rok později školu navštěvovalo 268 dětí a další rok potom 260 dětí.

Velkou novinkou pro rok 1888/1889 bylo zavedení takzvaného industriálního vyučování (předchůdce dnešních pracovních činností nebo dílen). První učitelkou tohoto oblíbeného předmětu v Dolanech se stala pětáctyřicetiletá učitelka Terezie Mücková ze Svatobořic na Moravě.

O tom, že nezanedbatelná část dětí, navštěvujících zdejší školu, patřila mezi ty nejchudší vrstvy, svědčí například zpráva z ledna roku 1889. Tehdy bylo rozhodnuto o tom, že 53 nejchudších dětí (takřka 20 procent ze školy) obdrží kvůli své špatně životní situaci pomoc. Nejednalo se o peníze, ale děti dostaly od dolanské školy nejprve obuv a ty nejchudší dokonce i šatstvo. Na pomoc zvenčí nebyly odkázané pouze nejchudší děti, ale v místní školské kronice se pravidelně dozvídáme, jaké finanční dary škola v jednotlivých letech od různých dárců získala. Většinou se jednalo zhruba o 10-20 zlatých (například v roce 1889 dostala škola 15 zlatých od rolnické záložny v Dolanech). Tyto peníze měly být použity na koupi nových knih. Trochu jiný dar získala škola v květnu 1889. Místní rodák Robert Kudelka, sedlák z Dolan nevěnoval škole peníze, ale svoji osobní sbírku vycpaných ptáků typických pro českou krajinu. Ředitel školy odhadl, že cena sbírky může dosahovat hodnoty

²⁹ Státní okresní archiv Olomouc, Škola Dolany, školská kronika 1873-1900.

³⁰ Státní okresní archiv Olomouc, Škola Dolany, školská kronika 1873-1900.

kolem 31 zlatých. Sbírkou obsahovala káň lesní, dudka, slípku zelenonohou, rybářku, mandelíka, potáplici malou, kachnu malou, čejku, tetřeva nebo kuře.³¹

Díky školské kronice se dozvídáme jména třech učitelů, kteří na zdejší škole vyučovali ve školním roce 1889/1890. V následující tabulce je rovněž vypsán počet dětí v jejich třídách:

Třída	Počet dětí	Učitel
1. třída	74	Karel Havlíček
2. třída	75	Alois Hubáček
3. třída	102	František Kainar

Tabulka č. 2: Školní rok 1889/1890³²

I v tomto školním roce musela být, stejně jako pár let předtím, škola uzavřena. Bylo to opět z důvodu rozšíření epidemie. Tentokrát se nejednalo o spalničky, ale o mázdrivku (dnes záškrť). Tato vysoce nakažlivá nemoc měla v Dolanech velice bouřlivý průběh, místní prameny udávají, že nemocí ve škole onemocnělo během pár dnů na 80 dětí. Místní školská rada dala na rozhodnutí lékaře a rozhodla se školu v listopadu na deset dní uzavřít (mezi 7. a 17. listopadem). O tom, jak tehdejší doba byla v mnohém nesrovnatelná s dobou dnešní, svědčí i radost tehdejšího školního kronikáře: „*Ze všech mázdrivkou onemocněných dětí zemřela jediné toliko.*“³³

Velkou událostí pro školu se o prázdninách po školním roce 1889/1890 stala cesta pana nadučitele Františka Kainara do cizích krajů. Přes Vídeň putoval dokonce až do Benátek a cestou zpět se zastavil v několika velkých městech tehdejší Rakousko - Uherské monarchie. Navštívil Štýrský Hradec, Terst, na parní lodi se dostal až do Milána a pak tedy do Benátek. Dá se pochopit, že taková cesta budila velkou pozornost celých Dolan, lidé na konci 19. století teprve možnosti cestování poznávali a pro mnohé to byla stále nedostupná a popravdě i zbytečná a nepředstavitelná věc.

Složení pedagogického sboru se neměnilo ani v příštím školním roce a také počet dětí zůstával stabilním. Pohyboval se kolem 250 a škola měla nadále tři třídy. Na podzim se pan

³¹ Státní okresní archiv Olomouc, Škola Dolany, Školská kronika 1873-1900.

³² Státní okresní archiv Olomouc, Škola Dolany, Školská kronika 1873-1900.

³³ Státní okresní archiv Olomouc, Škola Dolany, Školská kronika 1873-1900.

Kainar rozhodl, že ze školního rozpočtu nakoupí nové a doposud chybějící pomůcky. Jednalo se o 60 nástěnných zoologických obrazů v ceně asi 30 zlatých. V prosinci poté škola investovala dál a nakoupila tentokrát obrazy s biblickými motivy. Za ně utratila z různých darů 12 zlatých. Jak školní kronikář píše: „*Biblických obrazů je 30 a jsou velmi vkusné.*“³⁴

V tomto školním roce také navštívil školu inspektor Josef Sytko, který zde vykonal vizitaci. Zpráva ze 3. května hovoří o tom, že zdejší škola byla v naprostém pořádku a byla velice dobře vedená. Zejména si pochvaloval vědomosti žáků třetí třídy: „*Žáci třetí třídy projeví v didaktickém i pedagogickém ohledu prospěch velmi uspokojivý. Horší je situace v první třídě, kdy žáci zvláště při počítání ukázali jen prospěch velice přiměřený. U některých byly mezery značné. Školská inspekce očekává, že učitel místní první třídy svojí pilí situaci napraví.*“³⁵

I tento školní rok byl, podobně jako všechny předtím, ukončen až v polovině července – dne 15. Tato praxe kratších letních prázdnin měla trvat ještě deset let.

Do nového školního roku vstupovala už dolanská škola bez industriální učitelky Terezie Mückové, která musela o prázdninách poprosit školní radu kvůli svému zdravotnímu stavu o propuštění ze služby. Na její místo nastoupila v roce 1891 slečna Hubertina Hašková, která měla vyučování tohoto předmětu zajistit nejen v Dolanech samotných, ale také v sousední obci Bělkovice. Nová slečna učitelka už měla zkušenosti s výukou, její předchozí místo bylo na škole v Čechách u Prostějova, zde vyučovala ruční ženské práce. Na své nové pracoviště mohla tedy nastoupit, nestihla sice úplně začátek nového školního roku, ale od poloviny října už ve škole působila.

Školní rok 1891/1892 začal v Dolanech beze změn, všichni tři učitelé zůstávali ve svých třídách a i počet dětí se pohyboval konstantně kolem 250. Hned v říjnu přišla inspekce do školy zjišťovat, jestli se situace v první třídě zlepšila a také jak si vede nová industriální učitelka Hašková. Pan inspektor Henning tentokrát neshledal žádných závad a vyučování tak mohlo plynout v klidu dál. Školní rok pokračoval v poklidu, jediný problém se odehrál až v červnu, kdy si musel ze zdravotních důvodů vyžádat dovolenou učitel druhé třídy, pan Hubáček. Mimo školu byl šest týdnů, v době jeho nepřítomnosti ho zastupoval nadučitel František Kainar a to tak, že bylo zavedeno půldenní vyučování. Dopoledne se učila třída

³⁴ Státní okresní archiv Olomouc, Škola Dolany, Školská kronika 1873-1900.

³⁵ Státní okresní archiv Olomouc, Škola Dolany, Školská kronika 1873-1900.

druhá a odpoledne třída třetí.

Zatímco pan učitel Hubáček se do školy se začátkem nového školního roku vrátil, učiteli Havlíčkovi zbývalo už jen několik měsíců. Místní školská rada se dohodla se školou na Svatém Kopečku na výměně. Od prosince 1892 tak na škole působil ve druhé třídě nový učitel – pan Hrubý. Tento školní rok byl pro dolanskou školu velmi bohatý i z hlediska darů, které získala. Kromě každoročních finančních obnosů od místních občanů pohybujících se ve výši zhruba 10 zlatých, byla nejzajímavějším darem zásilka ze Zadaru z Dalmácie od místního rodáka pana Františka Šéfra. Ta obsahovala různé sušené ryby, hvězdice a lastury, které měly sloužit pro výuku dětí. Sbírka obsahovala několik druhů lastur, mořských ježků, hvězdic, sušeného mořského koníka a mnohé další.

Zdravotní problémy pana učitele Hubáčka pokračovaly, a tak do nového školního roku místo něj nastoupil nový učitel, ještě nedostudovaný Antonín Stratil. Bylo mu pouhých 22 let a dolanská škola byla jeho první učitelskou zkušeností.

Od školního roku 1894/1895 už třetí rok po sobě stoupal počet dětí navštěvujících zdejší školu. V tomto roce se číslo zastavilo na 270.³⁶ Do školy se navíc zpět po vyléčení vrátil pan učitel Hubáček.

Třída	Počet dětí	Učitel
1. třída	81	Hubáček
2. třída	74	Kainar
3. třída	114	Stratil

Tabulka č. 3: Školní rok 1894/1895³⁷

V tomto školním roce se ve škole opět ukázala po dvou letech školní inspekce, opět pod vedením okresního školdozorce Rudolfa Henninga. Jeho zpráva zaslaná místní školní radě byla pochvalná: „*Okresní školní rada vzala správu inspektora Henninga na vědomí a shledala, že žáci školu pilně navštěvují a v kázni chvalitebně a ve vyučování celkem obstojně prospívají.*“³⁸

³⁶ Státní okresní archiv Olomouc, Škola Dolany, Školská kronika 1873-1900.

³⁷ Státní okresní archiv Olomouc, Škola Dolany, Školská kronika 1873-1900.

³⁸ Státní okresní archiv Olomouc, Škola Dolany, Školská kronika 1873-1900.

Relativní stabilita pedagogického sboru pro tento školní rok byla narušena odchodem učitele Antonína Stratila, který na škole působil teprve dva roky a jemuž bylo okresní školní radou nařízeno nastoupit 1. března do Velké Bystřice, kde měl působil jako pomocný učitel a zároveň nadále získávat zkušenosti. Na jeho místo do dolanské školy přišel právník Ignác Přidal, který měl na škole působil do konce roku. Aby si Dolany pojistili druhého učitele této školy, pana Hubáčka, 10. března 1895 po dlouhé poradě a pro i proti argumentech byl pan Alois Hubáček 4 hlasy definitivně stanoven zemskou školní radou učitelem v Dolanech.

Tradicí se ve škole stával výlet na konci školního roku nebo i těsně po něm. V tomto školním roce připadl výlet na 13. červenec, tedy dva dny před koncem školního roku. Nebylo ale výjimkou, že se na výlet jelo až po dni, kterým oficiálně školní rok končil. Součástí výletu bylo poznání zajímavého místa v okolí, děti si na výletě zaspívaly a při modlitbě vyjádřily podporu jeho císařské milosti.

Zdánlivě nepodstatná věc pro dolanskou školu se stala na konci roku. Po půl roce se do školy vrátil z Bystřice pan Stratil. Dostal zpět svoji třetí třídu. V roce 1895 nemohl nikdo tušit, že tento mladík (bylo mu stále jen 24 let) se jednoho dne stane nadučitelem a ředitelem zdejší školy.

Vzestupný trend v počtu dětí byl poté znát i v novém školním roce. Číslo žáků dosahovalo už čtvrtý rok po sobě hodnot kolem 270 dětí, pomalu se začalo uvažovat o rozšíření trojtřídní školy na školu čtyřtřídní. Žádost o rozšíření školy podaly místní školní rada už v listopadu 1895 a čekalo se na to, jestli se najdou peníze a vůle rozšíření školy uskutečnit. Vysoká zemská školní rada poslala svoji odpověď až v létě 1896, těsně před koncem školního roku. *„Vzhledem k úlevě všeobecné, které žáci tamější školy využívají jakož i vzhledem k tomu, že rozšíření zdejší školy nejeví se ještě jako nevyhnutelně nutným, nevidělo se vyslyšení žádosti ze dne 30. listopadu 1895 v rozšíření tamější trojtřídní školy na čtyřtřídní vyhověti.“*³⁹

Školní budova stárла, a tak ji bylo třeba na počátku školního roku 1897/1898 trochu rekonstruovat. O prázdninách pak byla celé škola zvenčí nově omítnuta a obílena a rekonstrukce se dočkal i chodník před školní budovou. Zároveň po dlouhé době strávené ve školství se rozhodl naučitel a největší osobnost zdejší školy pan František Kainar, že odejde na odpočinek. V první měsíce nového školního roku měl vedení školy na starost učitel Alois

³⁹ Státní okresní archiv Olomouc, Škola Dolany, Školská kronika 1873-1900.

Hrbáček, a následně, 1. března 1899 byl nahrazen Ferdinandem Čočkem, který převzal školu do svých rukou. Stejně jako František Kainar tak i jeho nástupce Ferdinand Čoček pokračoval v podobném stylu učení a celkovém přístupu k dětem, že se stal nezapomenutelnou personou v dolanské škole.

Nepříjemnou událostí a zároveň překážkou tohoto školního roku se stala nemoc učitele druhé třídy pana Hubáčka. Ten totiž v polovině května začal ve třídě chrlit a vykašlávat krev a kvůli svému stavu si musel vzít zdravotní dovolenou. Ve škole chyběl déle než celý měsíc a to od 5. května až do 12. června. Okresní školské radě se na toto období nepodařilo sehnat náhradu, a tak musela být druhá třída dolanské školy rozdělena na celou dobu do první a třetí třídy.

Na konci školního roku se děti mohly opět těšit na školní výlet, letos se konal už 2. července, a i když děti s učiteli vyrazili pouze na louku u místního mlýna, byly nadšené. *„Děti po přednáškách, zpěvech, hrách a cvičeních zábavných byly poděleny uzenkami, pečivem a pivem, což zaplaceno bylo sbírkou podniknutou mezi občany, jenž vynesla 35 zlatých. Pan Kubelka, majitel zdejšího pivovaru, daroval dětem půl hektolitrů piva, za což mu bylo písemně podkováno.“*⁴⁰ I na tomto příkladu je patrné, jak se školství za 120 let posunulo úplně jinam. Dnes je pouze stěží myslitelné, aby děti na výletě pily pivo. V 19. století v Dolanech ovšem patřilo k oblíbeným darům pro děti a školu.

I letos končil školní rok v běžném termínu v polovině července. *„Letošní školní rok končil 14. července slavnými službami božími, rozdáním školních zpráv a napomenutím, kterak se děti o prázdninách chovat mají.“*⁴¹ V souvislosti s koncem školního roku místní školní kronikář (práci převzal nový nadučitel Ferdinand Čoček) také věnoval pár slov místní mládeži a jejímu chování: *„Pokládám za svou povinnost zaznamenati, že mládež školní chovala se slušně, mravně a zdvořile, školu navštěvovala pilně a byla svých povinností dbalá a učitelů poslušná.“*⁴²

Konec školního roku byl také ve znamení rozloučení s panem Františkem Kainarem, který zdejší školu vedl dlouhých 19 let. Rozloučení mu nachystala školní mládež, místní školská rada a také místní spolky. Pro představu, kolik učitelů vlastně ve škole pracovalo, přidávám tabulku kantorů z dolanské školy z roku 1900:

⁴⁰ Státní okresní archiv Olomouc, Škola Dolany, Školská kronika 1873-1900.

⁴¹ Státní okresní archiv Olomouc, Škola Dolany, Školská kronika 1873-1900.

⁴² Státní okresní archiv Olomouc, Škola Dolany, Školská kronika 1873-1900.

Třída/předmět	Učitel
1. třída	Antonín Stratil
2. třída	Alois Hubáček
3. třída	Ferdinand Čoček
náboženství	Páter Jan Štryk
Ženské ruční práce	Hubertina Kršková

Tabulka č. 4: Školní rok 1899/1900⁴³

I nový nauceitel a ředitel zdejší školy pan Ferdinand Čoček pokračoval v investicích do školních pomůcek. V roce 1900 bylo do školy zakoupeno díky darům občanů Dolan hned několi věcí, například počítadlo, tři metry, tělovýchovné obrazy nebo metrické míry. Vše tak mohlo sloužit dětem k lepší výuce. Výuka v tomto roce probíhala běžně, jak se píše v kronice: „*Nemoci dětských v tomto roce mnoho nebylo, mravní chování školní mládeže bylo vzorné. Místní školní rada starala se o všechny potřeby školní. Občanstvo jest škole přející.*“⁴⁴

2.3 Dolanská škola na počátku 20.století

Do nového století vstupovala dolanská škola ve stavu, ve kterém končila století 19. V čele školy stál od března 1899 Ferdinand Čoček, který byl zároveň i nauceitelem. Počet dětí se stabilně pohyboval kolem 250-300, ovšem toto číslo každý rok nepatrně rostlo. Vzhledem k tomu, že dolanská škola byla stále pouze trojtřídní a na škole působilo jen 5 učitelů, stále časteji se uvažovalo o otevření třídy čtvrté. Na to ovšem chyběly finance. Kromě pana Čočka, na škole působili učitelé Hubáček a Stratil a poté dva pomocní učitelé, na náboženství (Štryk) a na ženské práce (Kršková).

Rozšíření se dolanská obecná škola nakonec přeci jen dočkala a to poměrně brzy, hned v roce 1902. Škola měla být kvůli velkému počtu dětí rozšířena na čtyřtřídní, ovšem naskytl se nový problém, ve škole chyběly prostory. Celá situace nakonec byla místní školskou radou

⁴³ Státní okresní archiv Olomouc, Škola Dolany, Školská kronika 1873-1900.

⁴⁴ Státní okresní archiv Olomouc, Škola Dolany, Školská kronika 1873-1900.

vyřešena tak, že škola byla rozšířena na trojtřídní s přístavkem. Vznikly tak třídy 3.A a 3.B. V tomto školním roce byl také na zkoušku zaveden nový předmět, a to kreslení v přírodě, který měl rozvíjet umělecké schopnosti žáků. Pan nadučitel Čoček byl aktivní i v jiných směrech výchovy tehdejší mládeže. Od uvedeného roku 1902 žactvo pod jeho vedením a zároveň s přispěním rolníka Jana Kryla systematicky osazovalo blízký vrch nad vesnicí, zvaný Mostruňk ovocnými a lesními stromky. Zájem o přírodu měl v dětech nepochybně vzbudit i již zmíněný předmět kreslení dle přírody, který byl posléze zaveden i do školních osnov. Zároveň v roce 1902 došlo ještě k události, kdy z rozhodnutí ministerstva kultury a vyučování byl udělen nadučiteli Ferdinandu Čočkovi titul ředitele školy. Velké pochvaly se dočkala i knihovna dolanské školy, která postupně byla při škole budována a vybavována. O tom, že si děti tenkrát dokázaly najít cestu ke čtení svědčí to, že jeden žák místní školy přečetl v období od 1. prosince do května více než 80 knih.⁴⁵

Velká změna se ve školství udála ve školním roce 1905/1906. Změna se týkala velkých prázdnin, kdy bylo určeno, že budou dvouměsíční. Přesto se od dnešního stavu lišily. Dnes hlavní prázdniny připadají na měsíce červenec a srpen, tehdy byly celé o dva týdny posunuté. Školní rok začínal v polovině září a končil, tak jak do té doby bylo stále zvykem, v polovině července.

Po sedmi letech v čele dolanské školy odešel do důchodu řídící učitel pan Ferdinand Čoček. Od roku 1906 měla škola ředitele nového, a to Arnošta Janáčka, který do té doby působil rovněž v olomouckém okrese, jako nadučitel ve škole v Holicích. Počet dětí zůstával nadále stejný a i dolanská škola zůstávala trojtřídní s přístavkem. Část dětí musela vyučování trávit v prostorách patřících Bedřichu Šubovi, v místě bývalého hostince.

Okresní školská rada uznávala, že tato situace, kdy se část dětí učí v naprosto nevhodných prostorách je dlouhodobě neudržitelná a stále více se přemýšlelo o rozšíření školní budovy nebo dokonce i o stavbě budovy nové. Variant, kde novou budovu postavit bylo více. Místo pro školu nakonec nabídla jedna z místních obyvatelek, paní Soukalová. Ta nabídla pozemek se svoji starou nemovitostí, místní školní rada plánovala původní usedlost zbořit a na jejím místě postavit novou budovu školy. V čem se ale obě strany lišily, byla představa o ceně. Paní Soukalová nejdříve požadovala 4600 zlatých, ovšem během jednání s obcí cenu neustále zvyšovala. Její finální nabídka vzrostla až na 8000 zlatých. Obec Dolany a

⁴⁵ Státní okresní archiv Olomouc, Škola Dolany, Školská kronika 1900-1923.

okresní školská rada s touto částkou nesouhlasily a podařilo se jim usmlouvat cenu až na konečných 3371 zlatých.⁴⁶

Neustálé smlouvání a dohady kolem ceny vedly k velkému roztrpčení mezi obyvateli obce, situace ohledně koupě pozemku a jeho ceny se stala předmětem mnoha tehdejších diskuzí. Nakonec to byl dolanský starosta pan Josef Kimša, který situaci ve vsi uklidňoval a hlavně jeho zásluhou se vše vyřešilo tak, že byl nakonec od paní Soukalové pozemek odkoupen za přijatelnou cenu.

Nová budova školy se tak mohla začít stavět. Bylo rozhodnuto, že v nové budově budou tři třídy a byt pro řídícího učitele. Nová budova školy měla sloužit společně s tou současnou, část dětí měla navštěvovat starou a část dětí novou budovu. Na začátku roku 1907 byl položen základní kámen, zde stál nápis: „*Dětem ku prospěchu, obci ke cti.*“⁴⁷ Obec si dala za svůj cíl, aby nová budova školy, rostoucí na okraji vsi směrem na Toveř, byla hotova ještě do konce kalendářního roku. Jako datum kolaudace byl zvolen 10. říjen 1907. Stavitelem nové budovy byl zednický mistr Jan Krejčíř z Hodolan a celková výstavba trvala jen čtyři měsíce. „*Stavba nové školní budovy spěla ke svému konci za stálých mrzutostí a hádek mezi občanstvem. Nebylo radno vyjít do společnosti.*“⁴⁸ I přes neustálé spory v obci byla škola skutečně 10. října slavnostně otevřena. Byla také hned posvěcena, a to děkanem z Velkého Týnce, monsigneurem Jiřím Láskou. Slavnostního otevření se zúčastnila celá ves a také lidé z okolních sídel. Zejména těch, jejichž děti měly také novou školu navštěvovat.

Náklady na stavbu školy se vyšplhaly až na částku 43415 zlatých. Takto vysokou sumu ovšem obec neuhradila sama. Dolany se podílely částkou 32000, zbytek šel z rozpočtu obce Toveř.

Přesun části dětí do nové budovy se uskutečnil až v polovině listopadu. Do nové školy byla přesunuta první a druhá třída (2.A). Zbytek dětí nadále chodil do staré budovy. Na přivítanou dostaly děti nový nábytek a také moderní dvojsedadlové lavice. Rok 1907 znamenal tedy pro obec Dolany a okolní osady významný posun. Nová škola, otevřená právě v říjnu roku 1907, slouží v Dolanech po několika rekonstrukcích a přístavbě do dnešních dnů.

Úspěšné roky pro školu pokračovaly i nadále. Hned ve školním roce 1908/1909 si ředitel školy Arnošt Janáček vymohl stálý finanční dar od okresní školské rady. Ročně měla

⁴⁶ Státní okresní archiv Olomouc, Škola Dolany, Školská kronika 1900-1923.

⁴⁷ Státní okresní archiv Olomouc, Škola Dolany, Školská kronika 1900-1923.

⁴⁸ Státní okresní archiv Olomouc, Škola Dolany, Školská kronika 1900-1923.

škola dostávat 100 zlatých na pomůcky a 50 zlatých pro chudé žáky. V součtu s penězi, které škole i nadále věnovali jednotliví občané a spolky v Dolanech to byla další výrazná finanční injekce. Co bylo důležité, tato finanční podpora neměla být jednorázová, ale měla se každý rok opakovat.

Rozvoj školství v Dolanech pokračoval i nadále, do školy byla zavedená pitná voda a z důvodu přibývání dětí se opět otevřela třetí třída s pobočkou. V roce 1908 byla také u nově vybudované budovy otevřena školní zahrada.

Problémy nedostatku prostor ve škole ovšem ani nová budova nevyřešila. V roce 1909 převýšil počet žáků číslo 300, z toho důvodu bylo povoleno další zřízení pobočky třetí třídy. Děti musely vyučování absolvovat v bytě učitele. Technický stav byl takový, že škola byla čtyřtřídní, ovšem s tím dodatkem, že zde byly rovněž dvě pobočné třídy při druhém a třetím ročníku. Od konce 19. století narostl i počet stálých učitelů, bylo jich šest (4 muži a dvě ženy). Kromě toho, nadále na škole působil katacheta a učitelka ručních prací.

I z důvodu přibývání dětí na škole proběhlo v roce 1910 velké sčítání lidu. Kolik vlastně žilo v Dolanech a okolních spádových obcích lidí? Odpověď nabízí následující tabulka. Zahrnuje vsi, jejichž děti navštěvovaly dolanskou školu :

Obec	Počet obyvatel
Dolany	1206
Toveř	301
Geblov	204
Novosady	76
Celkem	1787

Tabulka č. 5: Sčítání obyvatel v roce 1910⁴⁹

Jak již bylo na dolanské škole zvykem, vždy na konci roku děti se svými učiteli vyrazily na výlet. V roce 1911 to bylo opět na konci školního roku – 16. července a děti se podívaly na nedalekou Kartouzku. Průběh akce byl stále stejný jako na konci 19. století. Jak

⁴⁹ Státní okresní archiv Olomouc, Okresní úřad Olomouc- venkov, 1850-1945.

místní kronika uvádí: „*Na vyletišti děti podle tříd vyplnily program, ve kterém střídaly se zpěvy, básně, žertovné deklamace a výstupy. Pak byly děti poděleny uzenkami, pečivem a pivem.*“⁵⁰

Pokračovala také modernizace zdejší školy, po zavedení pitné vody v roce 1909 byla ve školním roce 1911/1912 vyměněna všechna okna na nové školní budově za tříkřídlová. Zemská školní rada totiž na tento rok vydala nové předpisy, kolik světla má ve třídách být a dolanská škola je musela také plnit. Ve škole také přibýlo tříd, zvedající se počet dětí byl tím hlavním důvodem. Před 1. světovou válkou přibyla třída čtvrtá a pak dokonce i pátá.

2.4 Škola v průběhu válečných let 1914-1918

Výraznou změnou si dolanská škola prošla v průběhu 1. světové války (tenkrát zvané Velká válka). Válečný konflikt měl samozřejmě přímý vliv i na školu, několik kantorů zdejšího ústavu muselo totiž narukovat do armády a zde splnit svoji vojenskou povinnost. Konkrétně se jednalo o mladé učitele Emanuela Doležala a Františka Nového, kteří narukovali už v roce 1914. Škola měla připravenou náhradu, začínajícího učitele pana Aloise Štěpánka z Laštan, ten ovšem musel narukovat do armády také. Místo šesti tříd se tak na škole nově učilo zase jen ve čtyřech. Ty musely pojmout na 320 zdejších dětí.

Změnila se i výuka jednotlivých předmětů. Nejvíce to bylo vidět v předmětu dívčích ručních prací. Děvčata zdejší školy vyráběla věci, které byly potřeba pro vojáky na frontě. Za peníze z veřejných sbírek vyráběly oděvy, ochranné prostředky, cupaninu nebo papírové podešve pro vojíny.

Zásadním problémem za 1. světové války byla docházka dětí. Ta poklesla dokonce až na polovinu oproti stavu z roku 1913. Děti musely pomáhat doma a v hospodářstvích, nahrazovaly tak mužské příslušníky rodin, kteří byli odveleni na frontu. Poklesla i kázeň a dobré mravy dětí. Mnohé děti dokonce i zneužívaly uvolněné povinnosti chodit do školy. Kronika se na válečné události dívala dosti kriticky: „*Zavedeny také nové válečné čítanky, místo starých dobrých, které se nahoře nezdály býti dosti vlastenecké.*“⁵¹ Kritika pokračuje i v dalších řádcích kroniky: „*Během roku konány z úředního nařízení různé slavnosti každému*

⁵⁰ Státní okresní archiv Olomouc, Škola Dolany, Školská kronika 1900-1923.

⁵¹ Státní okresní archiv Olomouc, Škola Dolany, Školská kronika 1900-1923.

poctivému Čechovi se přičítá za příčinou skvělých válečných činů a úspěchů spojeneckých vojsk.“⁵²

V prosinci 1916 byl učitelský sbor, do té doby tvořený jen ředitelem školy Janáčkem a třemi učitelkami, posílen o novou mužskou pracovní sílu. Do školy nastoupil Alois Valouch z Ústína a škola se tak mohla rozšířit, byla otevřena pátá třída. Školu v této době navštěvovalo již 300 dětí, jenže ani tento stav ovšem neměl dlouhého trvání, a už o rok později byl počet tříd z důvodu nedostatku pracovních sil opět zredukován na čtyři. I když školní docházka a kázeň poklesly a do školy často přišla jen polovina dětí, byly třídy absolutně přeplněny.

Válka samozřejmě znamenala i období velké bídy pro občany Dolan a okolí. Příděly jídla se neustále zmenšovaly, a tak byl v roce 1917 v Dolanech založena útulna pro děti, která se měla postarat o ty nejchudší. Podvyživeným dětem se zde podávaly obědy. Cena jednoho oběda se pohybovala kolem 2 zlatých a denně se vydalo až kolem 60 obědů.

Velká válečná bída se projevila také jinak, například akutním nedostatkem uhlí, který dokonce školu v zimě 1917/1918 v zimních měsících uzavřel. Od listopadu do února tak děti místo návštěvy školy pomáhaly doma.

Za 1. světové války se jedna změna udála i v čele školy. Arnošta Janáčka nahradil v roce 1916 zde dlouhodobě působící učitel Antonín Stratil, ten, který na školu nastoupil už ve svých 22 letech v roce 1894.⁵³

---

⁵² Státní okresní archiv Olomouc, Škola Dolany, Školská kronika 1900-1923.

⁵³ Státní okresní archiv Olomouc, Škola Dolany, Školská kronika 1900-1923.

3 Vývoj dolanského škoství v období 1918-1948

3.1 Dvacátá a třicátá léta 20. století

Po ukončení 1. světové války a vzniku samostatného Československa se začaly odvíjet i nové dějiny dolanské školy. Na zdejší obecné škole se vyučovalo celkem ve čtyřech třídách (plus jedna třída pobočná při druhém ročníku) a po válce zde nastoupilo 309 dětí. Složení učitelského sboru zůstávalo podobné jako ke konci války. Kromě opětovně znovuzvoleného ředitele školy pana Janáčka, zde působily dvě učitelky (Božena Vavrouchová, Marie Bavlínková) a učitel Alois Valouch. Po Vánocích 1919 se do školy z front První světové války vrátil také dobře známý učitel Štěpánek, a hned převzal třetí třídu.

V mnohém jiný byl školní rok 1919/1920. Bylo to poprvé, kdy náboženská stránka v rámci školní výchovy ustupovala do pozadí. Školní rok nezačaly bohoslužby, ministerstvo školství navíc přikázalo, aby ze školních učeben zmizely všechny obrazy s náboženskou tematikou a další náboženské symboly. Ředitel školy Janáček se snažil také o zřízení měšťanské školy v Dolanech, nicméně jako vždy vše ztroskotalo z finančních důvodů.

Jedna škola ovšem poblíž Dolan vznikla. Jednalo se o českou obecně menšinovou školu ve vsi Véska, která měla ambice řešit nedostatečnou kapacitu školy dolanské. Škola byla založena v listopadu roku 1919 a na jejím zřízení se podílel také dolanský ředitel, pan Janáček. Pravidelné vyučování začalo dne 5. listopadu 1919, do nové školy nastoupilo 29 dětí. Škola nejprve sídlila provizorně v prostorách německé obecné školy, o rok později už pod vedením prozatímního řídicího učitele pana Aloise Štěpánka, získala nová škola prostory v místnostech zdejšího sirotčince. Zároveň zde stojí za to připomenout předsedu školní rady pana Stanislava Krejčího, který byl do jejího čela zvolen v roce 1920 a jeho zásluhy jako obecního kronikáře, folkloristy, spisovatele a později i jako starostu obce. Jeho nemalými aktivitami se dolanské škole dostalo nemalých příspěvků na učební pomůcky a školní knihovnu.⁵⁴

Významným rokem pro novou školu byl ročník 1921/1922. Do nové obecné školy totiž začaly chodit také děti z Novosad, které doposavad navštěvovaly školu v Dolanech. Počet žáků se tak na zdejší škole takřka ztrojnásobil a dosáhl čísla 63. Škola získala nového

⁵⁴ Státní okresní archiv Olomouc, Škola Dolany, Veská škola 1919-1945.

ředitele (pana Kubíčka) a také se rozšířila na školu dvojtřídní. V příštím roce ovšem školu postihl, tak jako téměř všechny obecné školy v olomouckém okrese, naopak úbytek žáků. Hlavním důvodem bylo, že se začala projevovat slabá porodnost během první světové války a tím pádem i počet tehdy narozených dětí. Do českých tříd nové obecné školy (ovšem bez vlastní budovy) ve Vésce nicméně v těchto letech chodilo více Čechů než Němců.

Už v roce 1924 se někteří rodiče obrátili na Ústřední výbor národní jednoty školské v Olomouci s požadavkem na stavbu vlastní budovy pro čistě českou obecnou školu ve Vésce. V prvním roce ještě z nedostatku finančních prostředků ke stavbě přikročeno nebylo, ale už v roce 1925 se situace změnila a nová škola nabrala konkrétnějších obrysů. Projekt školy vytvořil pražský architekt profesor Babuška a stavbu samotnou realizovala firma olomouckého stavitele Tomáše Šipky. Na svou dobu se jednalo pro takto malou vesnici o impozantní projekt. Po svém dokončení se veská škola mohla chlubit dvěma učebnami, zahradou, dvorem a rozlehlým hřištěm. Celá stavba byla realizována velice rychle, otevírala se pro začátek roku 1926/1927. Celkové náklady na postavení nové školy se vyšplhaly až na 620000 korun československých.⁵⁵

Otevření nové školy bylo událostí pro široké okolí. Z Dolan vyšel v den otevření školy (29. srpna) průvod, čítající na 3000 hlav. Slavnostního uvedení do provozu se zúčastnilo i mnoho místních spolků. Mezi nimi například Sokol, olomoucký pěvecký spolek Žerotín nebo dělnická tělovýchovná jednota.

Počet dětí i v následujících letech dosahoval zpravidla čísel přes 50 a tak se škola ve Vésce stala důstojnou institucí, která přetížené obecné škole v Dolanech svým vznikem jediné pomohla.

Vraťme se ale zpět k dolanské škole. Od školního roku 1920/1921 měla škola opět šest tříd. Čtyři základní a dvě pobočné (při druhém a třetím ročníku). Zřízení dvou pomocných tříd bylo umožněno návratem předválečného učitele Františka Malého, který za války musel narukovat do armády. Na začátku školního roku 1920 se vrátil z ruského zajetí a mohl tak usednout zpět na své místo kantora dolanské školy.

Díky otevření školy ve Vésce ubylo dolanské škole dětí. Když k tomu připočteme již zmíněné slabé válečné ročníky, není divu, že počet dětí už se nad číslo 300 dostal jen velice sporadicky. Nejbliž měl právě ve školním roce 1920/1921, kdy počet žáků dosáhl čísla 298.

⁵⁵ Státní okresní archiv Olomouc, Škola Dolany, Veská škola 1919-1945.

V roce 1920 došlo také k rozšíření nové budovy školy. V areálu školy vznikla sokolovna s tělocvičnou, bylo dohodnuto, že sokolovnu budou navštěvovat i školní děti a skutečně se tomu tak i dělo. Do té doby, když už děti tělocvik měly, cvičily většinou venku.

Ještě patrnější je úbytek žáků v dalších školních letech. Kombinace nové školy ve Vésce, slabých válečných ročníků a odchodu desítek žáků vyšších ročníků na měšťanskou školu do Olomouce, vedl tak daleko, že v tomto školním roce počet žáků poklesl až k číslu 184.⁵⁶

Dřívější snahy o založení také měšťanské školy v Dolanech teď ztrácely díky chybějícím dětem smysl a další rozšíření školy se v těchto časech neprojednávalo. Přidání další školy do Dolan nebylo v tuto chvíli reálné také z důvodu nedostatku financí, na což vedení obce stále upozorňovalo.

V listopadu 1925 se rozhodl dosavadní ředitel Arnošt Jánáček ukončit své, téměř dvacet let trvající působení na zdejší škole. Rozhodl se, že půjde do důchodu, nemusel se ale bát, co bude se školou po jeho odchodu. Školu převzal opětovně v zastoupení učitel zdejší školy Alois Štěpánek a v únoru roku 1927 byl do pozice řídícího učitele jmenován navrátilivší se pan Antonín Stratil (do té doby ředitel ve Skrbeni), který zde již působil.

Mnohaletá snaha občanů Dolan a okolních obcí o zřízení také měšťanské školy pro zdejší děti se podařila naplnit až deset let po vzniku samostatného československého státu. Na základě výnosu ministerstva školství a národní osvěty ze dne 26. listopadu 1929 bylo rozhodnuto, že měšťanská škola bude vybudována nikoliv přímo v Dolanech, ale ve Vésce. Zde na ni byli vhodné prostory, jak jsem již zmínil ve školním roce 1926/1927 zde vyrostla nová budova, takzvané české obecné menšinové školy. Právě v roce 1929 bylo dohodnuto, že zdejší nová budova bude také pro starší děti a pro široké okolí zde vznikla i takzvaná Státní obvodová měšťanská škola. Měla sloužit pro děti z Dolan a dále také pro žáky z Toveře, Radíkova, Bělkovic, Samotišek, Pohořan, Svatého kopečku a jiných malých obcí v okolí. Jejím prvním ředitelem se v roce 1930 stal Antonín Zelina z Olomouce, který zároveň v témže roce převzal vedení české obecné školy ve Vésce (správa obou škol byla spojena).

I když původně měšťanská škola sídlila ve Vésce v nově vybudované budově, pořád ji trápil velký nedostatek prostor. Některé třídy tak musely být umístěny do sirotčince, budov Národní jednoty nebo do mateřské školy. Přesto to byl velký úspěch, protože došlo tak k

⁵⁶ Státní okresní archiv Olomouc, Škola Dolany, Veská škola 1919-1945.

naplnění snah občanů i pedagogů z Dolan a přidružených obcí, a dětem zase k usnadnění jejich studia dětí. Vlastní měšťanskou školu v dosahu si všichni přáli už dlouho.

Vraťme se ale zpět do Dolan, do obecné školy, která začala díky zřizování škol v okolí pociťovat mírný, ale trvalý pokles počtu žáků. Roky, kdy zdejší školu navštěvovalo více než 300 dětí byly už dávno pryč. Ve školním roce 1930/1931 zdejší školu navštěvovalo 190 žáků, rozdělených do pěti tříd.⁵⁷

Třída	Učitel
1. třída	Antonín Stratil
2. třída	Alois Valouch
3. třída	Alois Štěpánek
4. třída	Božena Vavrouchová
5. třída	Eliška Sporová
náboženství	Místní kaplan Hekela
Industriální práce	Marie Soldanová- Wiesnerová

Tabulka č. 6: Školní rok 1930/1931⁵⁸

V tomto školním roce se dalšího vylepšení dočkala i nová školní budova. Jednak do ní byl zaveden elektrický proud a zároveň se zastupitelstvo obce Dolany rozhodlo, že škola bude nastavena o jedno patro. Dlouhou dobu totiž stále platilo, že místní děti měly školy dvě – starou budovu (z roku 1860), kde byly umístěny děti od třetí třídy a poté budovu takzvané nově školy z roku 1907. Tu navštěvovaly děti prvního a druhého ročníku. Stará budova už po 70 letech svoji existence přestávala splňovat standard a její provoz se neustále prodražoval, proto bylo rozhodnuto, že všechny děti budou umístěny do nové budovy, která se zvýší o jedno patro. I když už v celém Československu byly hodně cítit dopady velké hospodářské krize, tuto stavbu to ohrozit nemělo. V lednu 1931 byla zadána zakázka na rekonstrukci školy a ta se tak mohla začít chystat.

⁵⁷ Státní okresní archiv Olomouc, Škola Dolany, Školská kronika 1924 -1939.

⁵⁸ Státní okresní archiv Olomouc, Škola Dolany, Školská kronika 1924 -1939.

Hospodářská krize se ovšem postupně začla projevovat i ve školním prostředí, a její následky se škola snažila zmírnit alespoň takovou pomocí, jako zřízením vyvařování pro chudé děti. Škola vařila především polévky, v průměru jich bylo denně vydáno 63 za symbolickou cenu 0.82 Kč za porci. Jednu týdně si nejchudší děti pochutnaly také na buchtách nebo koláčích. Tato vyvařovací akce pokračovala poté i v dalších letech, dokud byly citelné dopady velké hospodářské krize. Jídlo bylo těm nejchudším placeno z různých příspěvků od občanů Dolan, dolanských spolků, jako např. spolek Péče o dítě, a systematická hmotná podpora přicházela i od státu. Z těchto peněz bylo těm nejchudším dětem ze vsi nakupováno například i zimní oblečení, nebo přispíváno na školní pomůcky.⁵⁹

I přes tyto těžké, hospodářskou krizí poznamenané časy, se učitelé snažily dětem zprostředkovat také pěknější zážitky v jejich mladém životě. Už od 19. století bylo ve škole zvykem konání závěrečného školního výletu na konci roku. Zatímco za Rakouské monarchie se výlety odehrávaly jen v nejbližším okolí obce, po rozpadu mocnářství a vzniku první republiky se situace změnila. V roce 1931 zdejší děti vyrazily na výlet na nově zbudovanou rozhlednu na Jedové. Školní výlet nebyl jedinou akcí, která děti před začátkem prázdnin pobavila. Ve škole se pomalu stávalo zvykem, že si děti nacvičily pod vedením svých učitelů (většinou divadelních ochotníků) divadelní představení, které při nejrůznějších slavnostních případech v obci předváděly.

Školní rok 1931/1932 patřil pro dolankou školu k ročníkům nejdůležitějším. Kromě již vyjmenovaných změn byla také zdejší škola oficiálně rozšířena na pětitřídní. Do jejího čela, se po odchodu Aloise Stratila do důchodu, postavil dlouho zde působící učitel pan Alois Štěpánek. Kromě něj na škole působilo ještě dalších pět učitelů. Spolu s nimi ještě místní farář Alois Hekela a kaplan Alois Strašák, kteří vyučovali náboženství.

I přes všechny tyto velké změny, které se odehrály v tomto školním roce, zůstává zásadní událostí nástavba zdejší nové školy. Stavební práce na nové budově trvaly téměř celý rok 1932, rekonstrukcí budovy byla pověřena firma Tomáše Šipky z Hodolan. Ten byl vybrán zejména z toho důvodu, že už se osvědčil při stavbě obecné školy v sousední Vésce. Celková rekonstrukce školy vyšla tehdy na 220 000 korun československých.⁶⁰

Po rekonstrukci měla tedy škola už dvě patra. V nich se nacházelo šest učeben, dva

⁵⁹ Státní okresní archiv Olomouc, Škola Dolany, Školská kronika 1924 -1939.

⁶⁰ KOUDELA, Miroslav a ŠINDLÁŘOVÁ, Irena. *Paměti obce Dolany*. Olomouc. 2012. s.150

kabinety, sborovna a šatna. Naturální byt učitele byl nově zrušen. Do takto velké budovy mohly být umístěny už všechny ročníky obecné školy. Tím pádem už nebyl další důvod k tomu, aby pro školní účely sloužila stará školní budova z roku 1860. Zdejší učebny byly zrušeny a po 70 letech zde vyučování skončilo (ukázalo se, že ne navždy). Vedení obce dlouze uvažovalo, co s budovou dál, nakonec se rozhodlo ji přestavět. Nákladem 12000 československých korun byl ze staré školy vybudován Obecní dům. Své hlavní sídlo tu měl obecní úřad, který zde měl k dispozici také zasedační místnost. Vedle obecního úřadu v budově staré školy sídlili také místní četníci a místní pobočka pošty. Na přelomu let 1931/1932 byla v Dolanech zřízena také mateřská školka (viz samostatná kapitola), i ta získala prostory v budově staré školy.⁶¹

V roce 1933 vrcholila v Československu hospodářská krize, která se projevovala třeba i tím, že v důsledku špatné sociální situace místních obyvatel, začala v těch nejchudších vrstvách společnosti řádit epidemie nebezpečného záškrtu. Jen ve školním roce 1933/1934 si nemoc vyžádala životy pěti místních dětí, čtyř z obecné a jednoho z měšťanské školy. Nemoci se škola nezbavila ani v příštím školním roce, i když už v Dolanech a okolních obcích proběhlo očkování proti záškrtu, kdy bylo naočkováno 45 nejvíce ohrožených dětí, přesto nemoc neustoupila a nově se nakazilo 15 dětí zdejší obecné školy.⁶²

Nadále se na škole projevovaly i důsledky velké hospodářské krize a škola pokračovala v přípravě jídel pro děti ze sociálně slabých vrstev. Jak se píše v místní kronice, jen v období od prosince 1934 do března 1935, bylo mezi chudé děti rozděleno 4277 porcí polévky, 160 porcí sekané pečeně se zelím nebo 200 porcí buchet. Za přípravu jídla byla zodpovědná místní občanka paní Pavlitová a děti si na jídlo z části vydělaly i samy, například výtěžky ze svých divadelních her. Zbytek poté doplnila škola a dárci z Dolan a okolí. Nejchudší děti se dočkaly od školy i dárků na Vánoce. Byly obdarovány například obuví, šatstvem nebo prádlem, jehož celková cena přesahovala 1600 korun československých.⁶³

Počet dětí na zdejší škole se i v polovině třicátých let pohyboval kolem 200, školu navštěvovaly děti z Dolan a Toveře. Škola byla většinu času pětitřídní, pouze ve školním roce 1936/1937 byla zavedena ještě prozatímní pobočka při páté třídě. Tato situace vydržela ale pouze rok, už v dalším školním roce počet dětí opět poklesl a prozatímní třída nebyla potřeba.

⁶¹ Státní okresní archiv Olomouc, Škola Dolany, Školská kronika 1924 -1939.

⁶² Státní okresní archiv Olomouc, Škola Dolany, Školská kronika 1924 -1939.

⁶³ Státní okresní archiv Olomouc, Škola Dolany, Školská kronika 1924 -1939.

Podívejme se také na statistiku toho, jaká byla docházka v dolanské školy v polovině třicátých let:

Školní rok	Docházka v procentech
1935/1936	96,4
1936/1937	96,7
1937/1938	95,8

Tabulka č. 7: Školní docházka⁶⁴

Konec 30. let byl bouřlivý nejen pro Československo, ale změny začaly i v dolanské škole. První významná událost přišla už v roce 1937. Dne 14. září tohoto roku zemřel ve svých 87 letech prezident T.G. Masaryk. Zprávu u smrti prvního československého prezidenta se děti z Dolan dozvěděly o půl desáté dopoledne ze školního rozhlasu. Ten den bylo vyučování ve škole zrušeno.

Rok 1938 už byl ve znamení Hitlerovy agresivní politiky vůči Československu. I když byly Dolany pouze malá ves nedaleko Olomouce, můžeme zmínit hned tři události, které se v bouřlivém roce 1938 odrážely i v Dolanech.

Už na Velikonoce na Bílou sobotu se děti se svými učiteli účastnily mírové slavnosti u místního pomníku padlým hrdinům z První světové války. Další věcí, kterou v roce 1938 dolanská škola projevila svůj postoj k tehdejší době, bylo věnování části svého výtežku z divadelní besídky ve prospěch sbírky na obranu státu. Jednalo se konkrétně o částku 100 československých korun. V měsíci září 1938, kdy tragické závěrečné dny československého státu nabíraly na obrátkách byl jeden ze zdejších učitelů, pan Ladislav Slezák v rámci mobilizace povolán do zbraně.

Jak je dnes už všeobecně známo, Hitlerův nátlak na Československo nakonec na podzim roku 1938 vygradoval podpisem mnichovské smlouvy, kterou se naše vlast vzdávala pohraničních oblastí s německým obyvatelstvem. Zatímco ještě v září 1938 byly Dolany od státních hranic vzdálené více než 70 kilometrů, po podpisu mnichovské smlouvy a odtržení Sudet se hranice zastavila v podstatě dva kilometry od Dolan. Sousední obec Véska, která

⁶⁴ Státní okresní archiv Olomouc, Škola Dolany, Školská kronika 1924 -1939.

podle demarkační linie měla zůstat obcí československou, byla rovněž zabrána německou armádou a z Dolan tak byla vlastně pohraniční obec. Obsazení sousední Vésky se v Dolanech projevilo ještě i dalšími způsoby. Hned 10. října 1938 byla do Dolan přesunuta obecná a měšťanská škola z Vésky. Ty zde našly trvalé útočiště až do konce Druhé světové války. Samozřejmě se v první řadě muselo vymyslet, kam děti z Vésky dát. Nakonec bylo rozhodnuto, že bude zřízena pobočka při první třídě. Vyučování se nakonec díky mnichovskému diktátu vrátilo i do staré školní budovy z roku 1860, která v tuto chvíli již šestým rokem sloužila jako Obecní dům se sídlem pošty, obecního úřadu a četnictva. Do budovy byly umístěny děti z měšťanské školy. Přesto bylo prostorů ještě málo, zbytek dětí z Vésky byl umístěn do prostorů místní sokolovny.⁶⁵

Dalším velkým problémem, který nastal obci při přesunutí veské školy, byl kromě nedostatku prostorů rovněž nedostatek kantorů. Škola musela najet na takzvané střídavé vyučování, kdy se část dětí učila dopoledne a část až odpoledne.

Situaci roku 1938 popisuje místní kronika: „*Letošní osudový rok má svoji odezvu i ve škole. Mnichovské události rozrušily mysl učitelstva i dětí. Práce ve škole byla často přerušována. Zavedením nouzového vyučování trpěl celkový chov vyučování i výchovy.*“⁶⁶

Na truchlivou dobu se snažily místní děti a také občané Dolan zapomenout a v těžkých časech se semknout. V tomto roce v adventním čase poprvé začala tradice uspořádání společného rozsvěcení vánočního stromku doprovázené zpěvem koled a sbírkou pro potřebné. Tentokrát byl celý výtěžek sbírky předán dolanským školám, po mnichovském diktátu tak těžce zkoušeným. Nezapomnělo se ani na nejchudší děti, mezi ty bylo rozděleno na 106 dárků.⁶⁷

3.2 Dolanská škola v období Protektorátu Čechy a Morava

Zpráv o tom, jak probíhaly dny 2. světové války v dolanské škole, je velice málo. Kronika se v tu dobu nepsala, je možné dohledat pouze příběhy dvou kantorů, kteří na škole před válkou působili. Přesto je třeba pro pořádek pár řádků smutným dnům Protektorátu věnovat.

⁶⁵ KOUDELA, Miroslav a ŠINDLÁŘOVÁ, Irena. *Paměti obce Dolany*. Olomouc. 2012. s. 151

⁶⁶ Státní okresní archiv Olomouc, Škola Dolany, Školská kronika 1924 -1939.

⁶⁷ Státní okresní archiv Olomouc, Škola Dolany, Kronika Obecné školy v Dolanech 1939 -1953.

Jestliže byl pro zdejší školu náročný už školní rok 1938/1939, situace po německém záboru zbytku území Československa byla ještě horší. Do školního roku 1939/1940 vstupovala dolanská obecná škola jako pětitřídní, když byly zřízeny pobočky při II., IV., a V. třídě. Školu navštěvovalo přes 230 žáků, stále platilo i nařízení o zrušení školy v sousední Vésce, tak zde byly umístěny i tamní děti.⁶⁸

V červenci roku 1940 byl ve všech českých školách zaveden jako povinný předmět Německý jazyk. Hodně se změnila i výuka jiných předmětů. Ta měla probíhat takzvaně „proněmecky“, a v praxi to znamenalo, že výuka mnoha předmětů jako byl třeba dějepis nebo česká literatura byla cenzurována. V dějepise se například kladl důraz na ty kapitoly, kde německý národ triumfoval a pokořil Čechy. V celém Protektorátu působilo nenáviděné Kuratorium pro výchovu mládeže, jehož úkolem bylo převychovat mladou generaci na německé myšlení. Další věcí, na kterou si musely zdejší děti zvykat, bylo nařízení, kdy byla zavedena 50 minut trvající vyučovací hodina.

V dolanské škole se válka ovšem projevila i jinak. Už prosinci roku 1939 byl místním gestapem zatčen jeden z učitelů Ladislav Slezák. Byl vyslýchán dlouhých 11 měsíců v Olomouci, Přerově a Brně. Nakrátko se ještě vrátil zpět do Dolan, ale nakonec byl definitivně suspendován z učitelské funkce (srpen 1942). Pan Slezák byl přemístěn do Brna na Zemské finanční ředitelství, kde pracoval jako účetní a do místní školy se mohl vrátit až po konci války, na počátku léta roku 1945.⁶⁹

Mnohem horší osud postihl ředitele a učitele obecné školy, starostu místní sokolské jednoty a jednoho z nejvýznamnějších občanů z Dolan pana Aloise Štěpánka. Jeho příběh je ukázkou toho, jak se nacistický režim bez kompromisů vypořádával se svými odpůrci. Pan Štěpánek dobu Druhé světové války nepřežil a skončil ve vyhlazovacím táboře v Osvětimi (viz samostatná kapitola). Až do dnešních dnů nese místní škola jeho jméno.

Třetím kantorem dolanských škol, který musel čelit tvrdé německé perzekuci byl učitel Miloslav Šnyrych. Ten řídil měšťanskou školu v období 1942 -1944, kdy byl gestapem zatčen, obviněn z velezrady a nakonec odsouzen k 7 letům káznice. Trest si měl odsedět ve Vratislavi. Do Dolan se ovšem ještě po válce vrátí...

Čím více se blížil konec války, tím těžší situace v celém Československu a také

⁶⁸ Státní okresní archiv Olomouc, Škola Dolany, Kronika Obecné školy v Dolanech 1939 -1953.

⁶⁹ Státní okresní archiv Olomouc, Škola Dolany, Kronika Obecné školy v Dolanech 1939 -1953.

samozřejmě v Dolanech panovala. Náročná nebyla pouze pro děti, ale zejména pro učitele. Na počátku roku 1945, kdy už Německo stálo na prahu porážky, probíhalo takzvané totální nasazení. Jednoduše, kdo byl trochu práce schopný, musel narukovat do německých továren, které podřizovaly vše válečné výrobě a tam v často velmi nepříznivých podmínkách pracovat. Toto pracovní nasazení se nevyhnulo ani učitelům zdejší školy. Nuceně nasazení byly hned tři učitelé obecné školy. Byli to učitelé Pluskal, Ondříšek (oba dva byli nasazení už v říjnu roku 1944) a také učitelka čekatelka paní Peutelschmiedová. Aby problémů pro školu, kterou trápil nedostatek prostor a ke konci války už tedy také nedostatek učitelů, nebylo málo, v únoru roku 1945 přišel další. Jedna z učeben obecné školy byla zabrána německým vojskem, které zde nechalo ubytovat asi 20 dělníků ze Slezska. Po dalších třech dnech již bylo vyučování zcela zastaveno. Důvodem byla blížící se Rudá armáda, která rychle postupovala ze Slovenska směrem k Olomouci. Ve škole bylo ubytováno více než 350 mladých lidí z různých konců Protektorátu, jejich úkolem bylo kopat protitankové zákopy na obranu Olomouce a zdejšího kraje. Práce trvaly několik týdnů, zákopy byly budovány asi 5 kilometrů od Dolan v prostoru Chválkovic u Olomouce.⁷⁰

Podobný osud jako dolanská obecná škola měla, i do zdejší nové školní budovy z Vésky přemístěná, měšťanská škola. Před válkou véskou měšťanku navštěvovalo více než 190 studentů, kteří byli rozděleni do sedmi tříd, během války byl tento počet výrazně zredukován, měšťanská škola měla asi 110 žáků. Tento pokles dětí nebyl ani tak způsoben menší touhou žáků po dalším studiu, jako spíše německou snahou, co nejvíce zabránit českým dětem získat trochu vyšší vzdělání.

Co se týče stavu školních budov po válce, je třeba zmínit to, jak byly budovy určené k vyučování poškozeny. Jak jsem již zmínil, v době války se v Dolanech vyučovalo celkem na třech místech. V nové školní budově (z roku 1907) byla umístěna škola obecná. V obecním domě – v budově staré školy (rok 1860) našla svoje prostory měšťanská škola a poslední místo výuky byly prostory dolanské sokolovny. Z těchto třech, pro výuku určených míst, konec války nejvíce poznamenal starou školu z roku 1860. Ta byla přímo zasažená dvěma dělostřeleckými granáty, poškodilo ji také několik leteckých zásahů. Škody na budově byly poměrně vysoké, byly vyčísleny zhruba na 19000 československých korun. Škody se podařilo

⁷⁰ KOUDELA, Miroslav a ŠINDLÁŘOVÁ, Irena. *Paměti obce Dolany*, Olomouc, 2012, s. 152.

po válce rychle opravit, a tak obě školní budovy mohly sloužit už od poloviny května 1945.⁷¹

I po válce totiž zůstala měšťanská škola již v Dolanech a zpět do Vésky se už nevrátila. Pro výuku měšťanky sloužila nadále stará školní budova. Rozhodně se ale nedá říct, že by vyhovovala požadavkům doby. Škole chyběla tělocvična, školní kuchyně, kabinety i kreslárna. Dočasná sborovna a ředitelna byly umístěny v bývalém prostorech kabinetu a svojí velikostí vůbec nevyhovovaly.

3.2.1 Osobnost řídicího učitele Aloise Štěpánka

O této osobnosti z obce Dolany je zcela na místě napsat několik vět, protože nejen že byl známým dolanským občanem ve své době, ale také proto, že byl člověkem na pravém místě a je rozhodně vhodné si osobnost, jakou byl řídicí učitel pan Alois Štěpánek, neustále připomínat. Faktem je, že v pamětech a kronikách je pár kusých informací, ze kterých se dá čerpat, a proto bylo nutné zajít mezi ještě pár žijících obyvatel, kteří ve třicátých letech navštěvovali dolanskou školu a kteří si své vzpomínky na školní léta vybavili.

Alois Štěpánek se narodil dne 15. července 1886 v Chrástu v okrese Kutná Hora a po vchození čtyř tříd obecné školy v Křeseticích následně absolvoval čtyři třídy střední školy v Kutné hoře a poté i čtyři ročníky učitelského ústavu také v Kutné Hoře. Studia ukončil v roce 1908 a od roku 1909 začal působit jako pomocný učitel v Samotiškách u Olomouce. Po dalších dvou letech práce učitele v Lašřanech se stal definitivně v roce 1914 kantorem na dolanské škole. Průběh 1. světové války ovšem strávil na bojištích a do školy se vrátil až po Vánocích 1919, kde začal 13. ledna vyučovat v tehdejší třetí třídě. Z dochovaných zápisů lze konstatovat, že Alois Štěpánek byl velký vlastenec. Projevil to i svou účastí na oslavách návratu našeho prvního prezidenta T. G. Masaryka do svobodného Československa dne 21. 1. 1919. Jako velký Masarykův příznivec pak pravidelně pořádal na jeho počest v dolanské škole každoroční slavnost. Důkazem může být i nastudování a sehrání divadelního představení „Pro tatíčka Masaryka“ v roce 1921, přičemž část výnosu z této hry byl věnován na Masarykovu ligu proti tuberkulóze a část na školní potřeby. Souběžně s těmito aktivitami byl Alois Štěpánek znám svým častým promlouváním k žactvu při příležitosti oslav 28. října, či jiných zásadních momentů osvobození Československa. Šlo o osobní proslovy směrem

⁷¹ KOUDELA, Miroslav a ŠINDLÁŘOVÁ, Irena. *Paměti obce Dolany*, Olomouc, 2012, s. 153.

k žactvu, které bylo samo aktivně zapojeno formou přednášek básní, zpěvů hymny a různých řečnických témat, která se k jednotlivým význačným událostem vztahovala. Bezesporu vlastenecké aktivity byly v nových československých poměrech důvodem k tomu, že byl v roce 1920 ustanoven prozatímním správcem školy ve Vésce (tehdy z většiny německé). Jako předseda Národní jednoty se prosazoval a nakonec i prosadil postavení české menšinové školy ve výše zmíněné obci.

Po skončení 1. světové války se neměnily jen poměry politické, ale i poměry na jiných institucích. Po skostnatělém režimu Habsburské monarchie zavládly v mladém Československu směry z tehdejších západních demokratických zemí. Mezi těmito novými trendy se zcela jistě začlo prosazovat i moderní přístup ke školství. Začalo se zřizovat více typů škol, poplatných době a požadavkům na trhu práce. Jednou z nich byla i Lidová škola hospodářská. Učitelstvo obecních a měšťanských škol bylo vyzváno, aby se přihlásilo do kurzů k tomu určených. Vzhledem k tomu, že Alois Štěpánek byl průkopník moderního školství, nemohl chybět ani zde a přihlásil se na tento kurz na Valašském Slovácku, v tamnější Střední hospodářské škole. Posléze, již jako ředitel dolanské školy zřídil Živnostenskou školu (navazující na školu tohoto typu z roku 1912), a jeho zájmem bylo především to, aby místní žáci a z přilehlých obcí mohli pokračovat ve studiu právě v Dolanech. V letech 1934 však škola byla zrušena v důsledku větší míry soustředění živnostenského školství v Olomouci. I přes jepičí život škola prosperovala a z kronik lze vyčíst, že zde pracovali odborníci na slovo vzatí a v rámci studia zde prošlo mnoho tovaryšů a budoucích živnostníků.

Aktivít měl Alois Štěpánek nespočetně. Jak už bylo zmíněno, byl předsedou vlastenecké Národní jednoty, která svým působením zasahovala a ovlivňovala v pozitivním smyslu chod obce. Zároveň byl předsedou dolanského Sokola a jeho vzdělavatelem, což obnášelo aktivní účast na cvičení, ale také vštěpování myšlenek cvičencům o sokolské myšlence a o dějinách vlasti. Ze vzpomínek jeho žáčky, paní Boženy Lenochové, kterou Alois Štěpánek učil dva roky, se můžeme dozvědět, že: „*Pan učitel byl přísný a náročný na vědomosti, ale netrestal nás. Již při pohledu na něj jsme z něho měli respekt-byla to osobnost.*“ Od pamětnice se můžeme také dozvědět, jak vypadal den ve škole, konkrétně ve čtvrté třídě. Popisuje, že se učilo denně od osmi hodin do dvanácti a pak byla hodinu přestávka. Odpolední vyučování probíhalo od jedné hodiny do tří a ve středu bylo volno.

Autentický popis rozhodného učitele pak vypovídá, jaký mohl být a nebo byl respekt z takové autority, jakým byl školní inspektor. „*Jednou ve čtvrté třídě přišla na školu inspekce. Starý, podmračený pán, inspektor Pelíšek. Před tabulí byl stupínek a na něm pan učitel vyučoval. Co to bylo, nevím, ale velice se mu třáslý ruce. Celou hodinu jsem se bavila tímto pozorováním, a dělalo mi dobře, že je někdo, koho se člověk, tak vyrovnaný a přitom přísný, jako je pan učitel, bojí.*“

1. července 1925 byl Alois Štěpánek pověřen prozatímně spravovat dolanskou školu. V následujícím školním roce 1925/1926 byl jmenován místopředsedou školní rady. Průběh dalších sedmi let je velmi špatně dohledatelný, co se jeho osobnosti týče, nicméně v roce 1932 (jak již bylo v práci zmíněno) byl penzionován tehdejší řídicí učitel pan Alois Stratil. Školní rada po slyšení Obecního zastupitelstva Dolan a Toveře podal návrh na obsazení místa řídicího učitele a odeslal jej na Okresní školský výbor. Alois Štěpánek byl mezi navrhovanými a ve školním roce 1932/1933 byl ustanoven zatímním řídicím učitelem. V dalším školním roce byl zvolen jednatelem školní rady a posléze výnosem Zemské školní rady z 11. listopadu 1935 byl Alois Štěpánek definitivně ustanoven řídicím učitelem při Obecné škole v Dolanech. Vážnost osoby pana řídicího učitele byla mezi občany v Dolanech tak velká, že jeho jméno nikdo nevyslovil bez jeho nově nabytého titulu.

Štastná třicátá léta se chýlila ke konci a to ne zrovna radostnému. 14. září 1937 zemřel T. G. Masaryk a Alois Štěpánek se samozřejmě zúčastnil i pohřbu prezidenta osvoboditele. V roce 1938 se stal náměstkem školní rady a v následujícím roce byl zvolen i jako správce znovuotevřené mateřské školy. Březnové události se podepsaly i na mysli učitelů i žáků a odezvou bylo do té doby nemyslitelné přerušování vyučování a celkového chodu školy. Slova řídicího učitele jako i zároveň zapisovatele do školní kroniky byla: „*Doufáme, že poměry se zase brzy opraví tak, aby naše česká škola se mohla svobodně rozvíjet ku prospěchu vlasti a národa.*“ V tu chvíli ještě netušil, že se tyto poměry stanou na dlouhých šest let temnou skutečností.

Koncem školního roku 1940/1941 odešel ke smutku žáků i učitelského sboru Alois Štěpánek na odpočinek. Za příkladnou a úspěšnou práci nejen pro dolanské školství mu byl vysloven Okresním školním výborem v Olomouci zvláštní dík a uznání. Bohužel jeho vlastenectví a vyjadřování se k situaci v okupované republice vedlo k jeho brzkému

pronásledování ze strany německé policie. Jeho pevné morální, etické postoje a hlavně charakter se neslučovaly s představou říšského občana a v předvečer „Heydrichiády“ byl dne 8. října 1941 zatčen gestapem, krátce vězněn v Brně a následně poslán s poznámkou „ návrat nežádoucí“ do koncentračního tábora v Osvětimi. Dle očitého svědka (zmíněného v kronice) byl zařazen do pracovního komanda „ Bauhof“, které využívalo vězně k různým stavebním a manipulačním pracím. Při jednom takovém vykládání cukru z vagónu, kdy mu byly na bedra nakládány těžké pytle s cukrem, zesláblé tělo pana učitele nevydrželo a o zbývající se již postarali esesmani. Dne 4. dubna 1942 tak zemřel člověk, který se zasloužil nejen o vývoj moderního školství v obci Dolany, ale i celý svůj život věnoval propagaci svobody a myšlení k rozvoji demokracie a vlastenectví.

Pan řídící učitel Alois Štěpánek byl in memoriam po válce vyznamenán Válečným křížem 1939. V roce 1997 uplynulo 55 let od mučednické smrti Aloise Štěpánka a shodou okolností byla dokončena v Dolanech přístavba Základní školy. Na její podnět podal Obecní úřad v Dolanech žádost o propůjčení čestného názvu škole. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy dopisem ze dne 4. února 1997 oznámilo, že vyhovuje žádosti ředitele Základní školy v Dolanech a propůjčuje škole čestný název „ZÁKLADNÍ ŠKOLA ALOISE ŠTĚPÁNKA, DOLANY“.⁷²

3.3 Školství v Dolanech po 2. světové válce

Úkolem prvních poválečných let v Dolanech bylo zejména napravit škody a opravit poničenou starou školní budovu, která měla i nadále sloužit školní výuce. V roce 1946 navštěvovalo místní školu 145 žáků a všechny třídy byly v tomto prvním poválečném roce umístěny v nové školní budově (v té z roku 1907). Stará škola se upravovala, počítalo se s jejím dalším využitím pro školství.

Je nutno ještě dodat, že po skončení 2. světové války, byla obnovena také obecná škola ve Věsce. I když škody na školní budově byly značné - uvnitř budovy byly vyvrácené dveře, ukradené zámky, rozbitá okna nebo vytrhaná a ukradená keramická umyvadla. Ztratilo se i dost věcí jako pianino, psací a šicí stroj z bývalého bytu učitele a mnohé další. Vyučování ve

⁷² Kronika Obce Dolany 1950-1980. Kronika Základní školy v Dolanech 1944 -1968. Kronika Základní devítileté školy v Dolanech 1961-1972.

zdejší obnovené škole začalo už 1. června 1945 a i přes velké problémy, jako byl nedostatek učebnic a pomůcek, do zdejší školy nastoupilo 17 dětí. Počty se ovšem rychle zvětšovaly, do konce června se počet dětí zvýšil až na 41. Situace zůstala podobná i v dalších letech, vedení školy si ztěžovalo na nedostatek pomůcek, učebnic, sešitů a také kantorů. První poválečné roky znamenaly více dětí (ve školním roce 1945/1946 jich školu navštěvovalo 51), později ale počty žáků klesaly a pohybovaly se stabilně kolem 30 dětí.⁷³

Školy v Dolanech zůstávaly v rámci okolních vesnic těmi největšími. Navíc po nezbytných opravách poválečných škod bylo přistoupeno i k modernizaci budov. Novinkami prvního poválečného školního roku bylo například zavedení nového školního rozhlasu a také chystané umístění pamětní desky, která by i budoucím generacím připomínala jméno bývalého, za války umučeného ředitele školy, pana Aloise Štěpánka. Deska s jeho jménem byla na průčelí školní budovy slavnostně odhalena dne 26. října 1947. Slavnostní akce se zúčastnili žáci obou zdejších škol a děti ze sousední Vésce, spolu s nimi i místní občané a přátelé zesnulého ředitele.⁷⁴

I dolanské školy, ač nesrovnatelně větší, musely řešit problémy podobně jako škola v sousední Vésce. Tím největším problémem zde nebyl nedostatek pomůcek, ale nedostatek lidské síly – učitelů. Po dvanáctiletém působení v Dolanech skončila paní učitelka Pokorná, do školy za ní sice nastoupil pan Jaroslav Lošták, ten ovšem zanedlouho musel zase školu opustit a nastoupit povinnou vojenskou službu. Pro nedostatek učitelů byl po celý školní rok 1946 /1947 spojen do jedné třídy třetí a čtvrtý ročník. Dalším velkým a již několikrát zmíněným problémem byl nedostatek prostor pro vyučování. Obecná a měšťanská škola (později národní a střední škola) se musely střídat v nové školní budově (z roku 1907) a ve staré školní budově (rok 1860). Občas sloužily pro výuku i prostory místní sokolovny, nejčastěji ovšem probíhalo takzvané střídavé vyučování v nové školní budově. Děti obecné školy se učily dopoledne a z měšťanské školy odpoledne. Tento stav samozřejmě nemohl dlouhodobě vyhovovat a na okrese se začalo uvažovat o stavbě nové velké školy. Tento plán v poválečných letech ale uskutečněn nebyl, přednost dostala měšťanská škola v nedaleké obci Těšetice. Dolany náhradou dostaly stavbu bytových jednotek pro čtyři učitelké rodiny. Stavět se začalo 22. září 1947.⁷⁵

⁷³ Státní okresní archiv Olomouc, Škola Dolany, Kronika Obecné školy ve Vésce 1918-1967

⁷⁴ Státní okresní archiv Olomouc, Škola Dolany, Kronika měšťanské školy v Dolanech 1944-1968.

⁷⁵ Státní okresní archiv Olomouc, Škola Dolany, Kronika měšťanské školy v Dolanech 1944-1968.

4 Dolanské školy po únoru 1948

V roce 1948 se moci v Československu chopili komunisté, tudíž únorové změny samozřejmě nemohly minout ani Dolany. Během únorové krize se například i zdejší měšťanská škola přidala ke generální hodinové stávce (24. února 1948). „*Žáci pochopili, že cesta, kterou nastoupil lid československý v čele s vládou Klementa Gottwalda za součinnosti všech významných složek národa je správná a jediná možná.*“⁷⁶

Mnohé změny zaznamenalo i školství. Byl zrušen do té doby zaběhlý způsob dělení školy na obecné a měšťanské, místo nich byly školy přejmenovány. Ze školy obecné byla škola národní, místo pojmu měšťanská škola byl zaveden termín škola střední. Slavnostní zahájení školního roku 1948/1949 v Dolanech proběhlo právě v duchu těchto změn. Ředitel národní školy pan Alois Běhal přivítal dne 1. září 1948 ve škole nejen děti, ale i jejich rodiče. Při slavnostním zahájení vysvětloval všem princip nového školského zákona, slavnostní atmosféru umocňoval poslech národních skladeb (například Sukova pochodu „V nový život“), děti recitovaly básně a zazněla i státní hymna. Tento školní rok do národní školy nastoupilo do pěti tříd dohromady 139 dětí (70 chlapců a 69 dívek). I přes nový školní zákon zůstával i nadále problém v nedostatku učitelů, na národní škole se projevil tím, že až do ledna 1949 byly spojeny dva ročníky (4. a 5.). Výuku v nich zajišťoval pan ředitel Běhal.⁷⁷

I po únoru 1948 působila v Dolanech druhá škola (kdysi zvaná měšťanská), po změně režimu již jako škola střední. Měla celkem čtyři třídy, které byly umístěny v prostorech nové školní budovy, spolu s národní školou. V jejím čele stál pan Miroslav Šnyrych, který se do školy vrátil po válce, během které byl zatčen a vězněn gestapem.

Nová doba se projevila v dolanské střední škole také ve výuce. Učitelé museli často navštěvovat různá politická školení, žáci se o nových pořádcích učili zejména v hodinách občanské výchovy. Jedna zpráva z kroniky: „*Ve dnech 9. - 11. září konaly se v Olomouci pracovní dny učitelstva pro všechny kantory z okresu. Z naší školy se zúčastnili všichni učitelé. Rovněž se všichni naši učitelé zúčastnili přednášek konaných v rámci politických školení.*“⁷⁸ Stejně jako většina občanů z Dolan se i žáci se svými učiteli často účastnili brigád,

⁷⁶ Státní okresní archiv Olomouc, Škola Dolany, Kronika měšťanské školy v Dolanech 1944-1968.

⁷⁷ Státní okresní archiv Olomouc, Škola Dolany, Kronika obecné školy 1939-1953.

⁷⁸ Státní okresní archiv Olomouc, Škola Dolany, Kronika obecné školy 1939-1953.

ve kterých se snažili vylepšit stav svojí obce a přispět tak svoji snahou k budování socialismu. V duchu politické doby byl také v dolanské škole v roce 1949 založen pionýrský oddíl. Stalo se tak na podzim, dne 29. listopadu, účast členů na schůzích byla pravidelná a počet dětí v oddíle rostl. Vedoucím se stal pan Miroslav Pavlata.

Budování socialismu nepokračovalo pouze brigádami nebo politickými školeními, ale také například sběrem surovin, ve kterém děti z Dolan soupeřily s okolními obcemi. Z dnešního pohledu se to může zdát úsměvné, nicméně po dalších čtyřicet let se tyto aktivity staly součástí socialistického školství v Československu. Jen pro zajímavost je přiložen záznam sběru za školní rok 1949/1950 ze střední školy:

- 1) *„odpad – 2685 kg papíru, 358 kg textilu, průměr na žáka 15 kilogramů*
- 2) *šípky – 292 kg*
- 3) *lahvičky od Alpy – 1614 kusů“⁷⁹*

Nedostatek školních prostor, které provázely dolanské školy posledních sto let, se i nadále řešil ve školním roce 1949/1950, kdy došlo opět k dalšímu přemístění školních tříd a k provizornímu vyřešení situace. Ze „staré“ školy se totiž počátkem školního roku odstěhovala stanice Sboru národní bezpečnosti a také úřadovna místního národního výboru. Byly tak uvolněny nové místnosti pro národní školu. Do původní budovy byly umístěny děti z národní školy, ze druhého a čtvrtého ročníku. Konečně se tak nemusely používat prostory místní sokolovny, které byly pro jakoukoliv výuku zcela nevhodné. Jak ovšem poznamenává místní kronika obecné školy: *„I nyní zbývá mnoho překážek, neboť národní škola má stále učebny ve dvou budovách.“⁸⁰*

Politická průprava pokračovala samozřejmě i v tomto školním ročníku, v 50. letech dokonce ještě více zesílila. Jedním z jejích projevů byla například povinná účast učitelů obou dvou místních škol na slavnostech v Olomouci, kde se dne 19. prosince 1949 pokládaly základní kameny k pomníku generalissima J.V.Stalina. O den později děti obou místních škol slavily sedmdesáté narozeniny sovětského vůdce. Pod vlivem pedagogického, řádně proškoleného dozoru, si žáci připravili básničky, a ti nejlepší je poté také sami přednesli.

⁷⁹ Státní okresní archiv Olomouc, Škola Dolany, Kronika měšťanské školy v Dolanech 1944-1968.

⁸⁰ Státní okresní archiv Olomouc, Škola Dolany, Kronika obecné školy 1939-1953.

Dní, kdy si děti a jejich učitelé připomínali velké sovětské úspěchy za 2. světové války, nebo svoji činností dávali najevo svůj vztah k novému lidově demokratickému zřízení, neustále přibývalo. Někdy i vícekrát do měsíce se našla nějaká záminka, jak projevit svoji loajálnost k novému režimu. Uvádím pro příklad několik těchto svátků a manifestací z počátku 50. let:

„26. září – 2. října – „týden boje za mír“, žáci byli poučeni o úloze SSSR za světové války a o tom, že v roce 1938 zůstal jako jediný věrný spojeneckým závazkům

6. října – slavnostní shromáždění žactva, připomínka bojů o Duklu

7. listopadu – výročí Velké socialistické revoluce, přednáška pro děti, rozhlasový pořad, recitace básní. Akce ukončena hymnou československou a sovětskou.

23. listopadu – připomenuty narozeniny prezidenta Gottwalda

20. - 25. února – týden vzorné práce

3. - 4. dubna – Velikonoce, učitelé vysvětlili dětem význam tohoto svátku a také letošní velikonoční heslo „Do boje za mír; za šťastný život pracujících.“

21. duben – slavnostní shromáždění žactva, výročí 80 narozenin soudruha Lenina“⁸¹

Z těchto zpráv je vidět, že bylo neustále co slavit, že bylo neustále na co vzpomínat, samozřejmě v duchu tehdejšího smýšlení. Ovšem berme tyto zprávy s rezervou. Dnes už jen těžko můžeme odhadovat, nakolik se učitelé z dolanských škol v 50. letech s novým režimem ztotožňovali a nakolik činili vše pouze ze strachu z doby. Také místní kronikáři obou škol psali vše tak, co bylo této době poplatné, tak, jak to po nich bylo požadováno.

Padesátá léta byla z dnešního pohledu hodně odlišná, zvláštní a pro dnešní generace jen stěží představitelné. Politika prostupovala i školstvím, a to i v takové obci jako byly Dolany. Školní rok 1950/1951 začal například v místní sokolovně. Sešli se zde nejen zástupci obou dvou dolanských škol, ale také například rodiče žáků, zástupci místního národního výboru nebo místních komunistů. Při několika projevech se opakovalo heslo tohoto školního roku: *„Jdeme do školy učit se, vzdělávat a budovat mír.“⁸²*

Školu trápily pořád stejné problémy - stísněné prostory a také poválečný nedostatek

⁸¹ Státní okresní archiv Olomouc, Škola Dolany, Kronika obecné školy 1939-1953.

⁸² Státní okresní archiv Olomouc, Škola Dolany, Kronika obecné školy 1939-1953.

učitelů. Na zdejší obecnou školu byla v tomto školním roce umístěna například paní Zlámalová, která měla zkušenosti s výukou ze střední školy z Nákla. Zpočátku na ní přicházely velice dobré reference, ovšem 15. listopadu onemocněla a mimo službu byla až do konce školního roku. Jelikož škola nemohla v listopadu sehnat okamžitou náhradu, po celý zbytek školního roku se v její čtvrté třídě pouze suplovalo. „*Že tím vyučování trpělo ve všech třídách netřeba podotýkati.*“⁸³

Navíc toto nebyly jediné zdravotní potíže, které se ve škole objevily. Kvůli své nemoci byl indisponován také ředitel školy pan Rudolf Andrýs. Jeho druhá třída dostala novou učitelku. V polovině roku se pan Andrýs vrátil, ale už po dvou týdnech se musel opět dostavit do nemocnice. I přes tyto problémy nebránilo žákům obou místních škol nic v tom, aby se účastnili různých prorežimních oslav a manifestací. Výčet přednášek a vzpomínkových akcí by byl ještě delší než v letech předchozích. Nejvíce podobných akcí bylo v květnu, kdy se kromě 1. Máje (místní pionýři, učitelé a vybrané děti pochodovali v průvod přímo v Olomouci), slavil také den konce 2. světové války, nebo výročí 30 let založení Komunistické strany v Československu. V polovině května (13.) se celá škola navíc zúčastnila slavnostního odhalení pomníku na počest padlých vojáků Rudé armády, který stál přímo v Dolanech.

Velká novinka byla zavedena v tomto školním roce na střední škole. „*Jako průkaz zdatnosti, ale také i případných nedostatků, byly zavedeny žákovské knížky.*“⁸⁴ Každý den do nich učitelé zaznamenávaly zprávy o práci ve škole a na konci týdne pak posudek o práci žáka. Povinností rodičů bylo vždy tento posudek podepsat. Zavedení žákovských knížek, dnes tak běžné pomůcky při vyučování, nebyl jen jakousi dolanskou specialitou, v roce 1951 ho zaváděly z rozkazu ministerstva školství všechny školy v Československu.

Počet dětí navštěvující jednotlivé ročníky národní školy zůstával víceméně konstantní. Číslo se v prvních letech po komunistickém převratu pohybovalo kolem 130 dětí v pěti třídách:

Školní rok	Počet dětí
1948/1949	139

⁸³ Státní okresní archiv Olomouc, Škola Dolany, Kronika obecné školy 1939-1953.

⁸⁴ Státní okresní archiv Olomouc, Škola Dolany, Kronika měšťanské školy v Dolanech 1944-1968.

1949/1950	128
1950/1951	133
1951/1952	130
1952/1953	143

Tabulka č. 8: Přehled počtu žáků v období 1948-1953⁸⁵

Co se týče počtu žáků na střední škole, pohybovalo se zhruba kolem 150. Přesná čísla v kronikách a dalších dokumentech bohužel chybí.

I ve školním roce 1952/1953 si učitelé a žáci zdejších škol připomínaly mnohá výročí spojená s budováním Československa. Novinkou bylo například zavedení takzvaných politických čtvrthodinek, kterých se účastnili všichni učitelé. Úkolem pro učitele bylo připravit si referát z nově přečtených pedagogických a politických časopisů a poté seznámit své kolegy s hlavním obsahem. Tyto porady se konaly každý čtvrtek po vyučování. Všichni učitelé u nich střídavě přednášeli a diskutovali.

Velkou změnou si školství v Československu prošlo v roce 1953. Tento rok je spojen s další reformou školství a na základě nové úpravy školského zákona byly školy národní a střední spojeny do jednoho celku – osmiletou základní školu. Spojením obou škol se samozřejmě nevyřešily problémy s nedostatkem školních prostor, z tohoto důvodu musely být umístěny tři ročníky těch nejmenších dětí ve staré školní budově z roku 1860. V hlavní školní budově se učily děti od čtvrté třídy až do třídy osmé (devátá třída byla zavedena další reformou až později v roce 1960). Počet dětí, které navštěvovaly po sloučení dolanskou základní školu, dosáhl už čísla 304 a v dalších letech se silnými populačními ročníky toto číslo nadále stoupalo. Ředitelem spojené osmileté základní školy se stal pan Milan Králík, ve svojí funkci ale vydržel pouze rok, už v roce 1954 ho nahradil zdejší dlouholetý učitel pan Antonín Navrátil.⁸⁶

Školství v Dolanech pomohla událost z roku 1955, kdy byl po dlouhých letech zrušen zdejší dětský domov, který sídlil v bývalém sirotčinci sester premonstrátek. Budova dětského domova a okolní pozemky a přístavby byly přiděleny dolanské osmileté základní škole.

⁸⁵ Státní okresní archiv Olomouc, Škola Dolany, Kronika obecné školy 1939-1953.

⁸⁶ Státní okresní archiv Olomouc, Škola Dolany, Kronika obecné školy 1939-1953.

Jelikož prostory nevyhovovaly k umístění učeben základní školy, bylo rozhodnuto, že v bývalém dětském domově najde svoje místo místní mateřská škola. Ta byla umístěna do prvního poschodí. V přízemí budovy potom našla svoje prostory školní kuchyňe a jídelna, kam docházely nejen děti ze základní školy. Tyto prostory byly mnohem vhodnější a hlavně i větší než ty dosavadní, které sídlily v jednom z dolanských domů, u pana Šuby. Uvolněné místnosti v domě u pana Šuby mohly sloužit školní družině, která do té doby využívala odpoledne hlavně v prostorách volných školních tříd.

Využití pro budovu bývalého dětského domova se našlo i později. V roce 1957 v jedné z hospodářských budov v tomto objektu byla zbudována dílna pro ruční práce, do které děti ze základní školy docházely.

Možností, jak trávit svůj volný čas, nabízela dolanská škola několik. Na škole na konci padesátých a na počátku šedesátých let fungovaly zájmové kroužky jako například kroužek technický, biologický, matematický, ale třeba i turistický nebo dramatický. Velice populární byl kroužek „Práce dovedných rukou“, děvčata si zase oblíbila taneční, pěvecký nebo zdravotní kroužek. V roce 1960 poté přibyl ještě zahradní kroužek, kdy děti a jejich učitelé pracovali na školní zahradě, kde byl obnoven skleník, v němž byly pěstovány a rozmnožovány mnohé okrasné květiny. Ty poté zdobily nejen pozemky před vlastní budovou školy, ale také veřejná místa v celých Dolanech.

O vztahu dětí a jejich učitelů ke školní zahradě a pěstitelství vypovídá například i konání velké zahradnické výstavy v prostorech školní zahrady. V roce 1960 se zde vystavovaly různé druhy jirín a výstava nalákala více než 1000 hostů z okolních obcí a blízkého okolí. Pro svůj úspěch byla výstava zopakována i o rok později, to ji už vidělo více než 4000 návštěvníků. Jelikož trend nárůstu návštěvníků byl patrný, rozhodla se dolanská škola v těchto slavnostech pokračovat i v dalších letech a takzvané „Jiřinkové slavnosti“ se proslavily v celém širokém okolí. Dle pamětníků byly tyto zahradnické slavnosti daleko významnější a hojněji navštěvované, než souběžně pořádaná mezinárodní zahradnická a květinová výstava Flora v Olomouci, která začala nabývat ohlasu až koncem šedesátých let 20. století.⁸⁷

Nový školský zákon z roku 1960 opět změnil název místní základní školy. V tomto roce byla poprvé zavedena povinná devítiletá docházka, studium na základních školách se tak

⁸⁷ KOUDELA, Miroslav a ŠINDLÁŘOVÁ, Irena. *Paměti obce Dolany*, Olomouc, 2012, s. 154.

o rok prodloužilo. Zavedení deváté třídy (stav, který známe dnes) ještě ale nebylo trvalé, na krátko se v sedmdesátých letech vrátila docházka osmiletá. Název školy se změnil na Základní devítiletou školu Dolany. Od roku 1960 stál v čele školy pan Rudolf Večeřa, který ve své funkci vydržel dlouhých osm let, až do roku 1968.

Na konci šedesátých let konečně začala rekonstrukce a generální oprava šedesát let staré budovy hlavní školy. Protáhla se celkem na tři roky, probíhala mezi lety 1967 -1970. Jedním z cílů bylo zavedení ústředního topení nebo vodovodu s teplou a studenou vodou a rozvod nové elektřiny. Rekonstrukci potřebovala ale celá budova, tělocvična i školní pozemky.

Na začátku zlomového roku 1968 byl pověřen vedením dolanské školy pan Bohumil Dostál, který jako nestraníček mohl v této době uvolněného socialismu s „ lidskou tváří“ vykonávat i funkci ředitele. Bohužel, netrvalo dlouho a ze záznamů školní kroniky se můžeme dočíst zápis: *„Rok 1968 byl poznamenán řadou politických událostí, které vyvrcholily vstupem vojsk Varšavské smlouvy na území Československa. Je třeba konstatovat, že všichni vyučující si byli vědomi složité situace, za které byl letošní školní rok (1968/1969) zahájen. Taktním a rozumným přístupem k žákům, kteří si z domova přinášeli rozličné a často citově zabarvené názory, předešlo se jakýmkoli nežádoucím jevům.“*⁸⁸

Spíše než politické problémy, musela škola řešit protahující se rekonstrukci školní budovy. Ve školní budově probíhala generální výměna rozvodů elektřiny, tak aby stavba vyhovovala všem bezpečnostním předpisům. Malovaly se všechny třídy, chodby, záchody byly obloženy keramickou dlažbou. Trpěly tím zejména nejmladší děti, kdy část z nich (ze čtvrté a páté třídy) musely dojíždět do sousední školy ve Vésce a děti ze třetí třídy musely školní vyučování absolvovat v soukromé místnosti v jednom z místních domů, který v minulosti sloužil jako hostinec. Stejně tak i dílna, tělocvična a družiny byly umístěny mimo areál školy.

Velká rekonstrukce školy byla dokončena v březnu roku 1970. Dá se říct, že všechny naplánované práce se podařilo uskutečnit. Opravou získala hlavní školní budova tři třídy s ústředním topením, studenou i teplou vodou, učebnu pro hudební výchovu, pro poslech rozhlasu a také televize. Na školním pozemku byl zasypan obří výmol, čímž se vytvořila velká rovná plocha a do budoucna se uvažovalo nad stavbou nového školního hřiště.

⁸⁸ Státní okresní archiv Olomouc, Škola Dolany, Školní kronika 1968 -1972.

K dolanské škole patřila ještě malá škola ve Vésce, i zde proběhla na konci šedesátých let velká rekonstrukce. Ze starého bytu pro učitele v prvním poschodí byla vybudována prostorná třída, z kuchyně tohoto bytu byla navíc vybudována cvičná kuchyňka pro žákyně. Škola získala i novou tělocvičnu, která vznikla zrušením kabinetu v přízemí budovy a odbouráním jedné příčky. Ve škole byla rovněž zřízena místnost pro poslech rozhlasu a televize. Největší položkou oprav však i zde byla nová elektroinstalace a vodoinstalace. Celá škola byla rovněž vymalována. Náklady na opravu školy ve Vésce se vyšplhaly na 46000 Kčs.⁸⁹

Počet žáků navštěvujících zdejší školu se v těchto letech pohyboval kolem 300, více dětí navštěvovalo druhý stupeň (od šesté do deváté třídy), kde byly třídy zdvojené. Například ve školním roce 1969/1970 měla zdejší škola ve 13 třídách 293 žáků, o rok později ve stejném počtu tříd 313 dětí.⁹⁰

V sedmdesátých letech škola pracovala v zaběhlých pořádcích, počet dětí na škole zůstával zhruba na stejných číslech. V závěru školního roku 1971/1972 se pan ředitel Bohumil Dostál rozhodl na základě jednání s odborem školství rezignovat na funkci ředitele školy. Důvod byl zcela prostý a to nepříslušnost ke straně. V kronice je nicméně zaznamenáno, že tak bylo učiněno v zájmu toho, aby se zvýšila političnost zdejší školy. V začátcích normalizačního procesu bylo samozřejmě nemožné, aby takovou funkci vykonával nestraník. Nahrazen byl v roce 1972 panem Ladislavem Matějíkem. Ten ovšem vedl školu pouze tři roky, v roce 1975 byla do čela školy zvolena poprvé v její historii žena, paní Klementina Trojáčková. Podle dobových zpráv to byla zarytá komunistka, v čele školy vydržela dlouhých 14 let, její konec působnosti přišel až s pádem komunistického režimu v roce 1989.

V polovině sedmdesátých let a na počátku let osmdesátých se opět měnil školský zákon. Devítiletá školní docházka v rámci základní školy se opět rušila, už od poloviny sedmdesátých let byla navracena opět pouze osmiletá základní škola. Tato změna se samozřejmě dotkla také Dolan a i zde byl počet tříd zredukován na osm ročníků. V případě obce byl tento krok z jedné strany dokonce vítaným. Škola totiž ani v polovině osmdesátých let nedokázala vyřešit svůj největší historický problém, kterým byl nedostatek prostor. Navíc v osmdesátých letech do školních let dorostly takzvané Husákovy děti, generace, která byla

⁸⁹ Státní okresní archiv Olomouc, Škola Dolany, Školní kronika 1968 -1972.

⁹⁰ Státní okresní archiv Olomouc, Škola Dolany, Školní kronika 1968 -1972.

populačně nejsilnější za dlouhá desetiletí. Dolanskou školu v těchto letech navštěvovalo kolem 400 žáků (pro srovnání dnes má dolanská škola kolem 230 žáků), počet tříd se dostal na číslo 16. Nebylo výjimkou, že do jedné třídy chodilo běžně více než 40 dětí. Kdyby nepřišla tato školská reforma a na základních školách zůstaly i deváté třídy, dolanská škola už by neměla žádné prostory, kam tyto děti umístit.

5 Dolanská škola po pádu komunistického režimu

Nejvýznamnější událostí osmdesátých let byl bezesporu 17. listopad 1989. Zprávy, jak tyto dny, které znamenaly pád komunistického režimu v Československu, probíhaly, se dochovaly ve školní kronice: „17. listopadu došlo k obrovskému pohybu ve společnosti, kterou podstatná část učitelského sboru uvítala. To učitelé dokázali plnou podporou generální stávkou 27. listopadu, do které učitelé manifestačně vstoupili i přes výhrady vedení školy, které spolu s komunistickými učiteli školy zaujalo nejasný postoj, jakousi vyčkávací taktiku. Na škole bylo ustanoveno Občanské fórum, jeho mluvčím se stal Jan Mička, který fakticky jako první vystoupil na podporu myšlenek sametové revoluce.“⁹¹

Pod tlakem událostí listopadu 1989 skončila na škole dosavadní ředitelka paní Klementina Trojáčková, která byla od 31. ledna 1990 poslána do důchodu. Změn bylo ale více. V některých předmětech se upravovaly osnovy, zejména v dějepise a v literatuře. Byly zaváděny i nové povinné předměty, zejména cizí jazyky, jako angličtina a němčina, které se ze začátku vyučovaly pouze na druhém stupni, později se ale s jejich výukou začalo už na stupni prvním u nejmenších dětí. Ve školním roce 1991/1992 se dokonce, na vesnickou školu nezvykle, konal týdenní jazykový kurz pod vedení dvou amerických a jednoho anglického lektora.

Zásadní a hlavní problém s prostory se podařilo vyřešit na počátku devadesátých let, kdy se zastupitelstvo Dolan dohodlo k uskutečnění tolikrát odkládaného rozšíření a rekonstrukce zdejší školy. Stavební práce byly zahájeny v roce 1992 a hlavním cílem byla modernizace a přístavba dolanské školy. Na místě starého dřevěného pavilonu (zvaného Bouda), měla vyrůst nová budova s několika učebnami, kabinety nebo tělocvičnou.

Výuka během stavebních prací samozřejmě nebyla přerušena. Jelikož se ale pracovalo i na místě hlavní školy musela být velká část tříd přesunuta na jiné místo. „Vyučovalo se na šesti místech a to dokonce ve třech obcích. Obě první třídy byly umístěny v sousední vesničce Toveř, páté třídy a učebna hudební výchovy v budově pošty, další ročníky (druhý, třetí a čtvrtý) docházely do školy ve Vésce. Zbytek tříd, druhý stupeň, zůstal v budově hlavní školy. Nefungovala tělocvična, děti cvičily v místní sokolovně. Stavební práce znamenaly komplikace i pro učitele, kterým byly dočasně zrušeny kabinety. Fungovaly pouze dvě velké sborovny. Do menších prostor se musel načas přestěhovat i ředitel školy.“⁹² Tím byl od

⁹¹ Státní okresní archiv Olomouc, Škola Dolany, Školní kronika 1972 -1989.

⁹² Státní okresní archiv Olomouc, Škola Dolany, Školní kronika 1972 -1989.

počátku 90. let pan Karel Vacek.

Přístavba školy pokračovala dlouhé 4 roky, během nichž se objevilo ještě pár drobností, které průběh výstavby narušily, jako např. nesouhlas dolanských obyvatel s výškou nové stavby, která měla být čtyřpatrová. Na základě veřejné schůze byla myšlenka vyšší budovy, jejíž součástí měla být i tělocvična, zachována.

Hotovo bylo 31.1.1997. Přístavbou získala dolanská škola konečně odpovídající prostory. Nová budova byla propojena s budovu starou V nových prostorech bylo umístěno celkem deset základních učeben, čtyři učebny odborné, tělocvična a také kabinety (fyziky, přírodopisu). Dále je zde umístěna hudebna, prostory pro družinu, keramická dílna nebo třeba knihovna pro děti. Náklady na rozšíření školní budovy se vyšplhaly na 34 milionů korun.⁹³ V této podobě slouží dolanským dětem do současnosti.

Druhá fáze rekonstrukce dolanské školy začala v roce 2002. Jejím cílem byla oprava původní budovy z roku 1909. Bylo potřeba napojit školu na všechny inženýrské sítě a obnovit zašlé učebny. Náklady na druhou část rekonstrukce se zastavily na 21 milionech korun. Rekonstrukce byla ukončena v září 2003, v přízemí staré budovy má prostory školní kuchyně a jídelna, v podkroví poté mateřská škola. Hlavní část budovy zabírají učebny pro první stupeň školy. Starší děti (od šestého ročníku) mají své zázemí v přistavěné budově z roku 1997. Zde jsou i kabinety, odborné učebny a v pátém podlaží velká tělocvična.⁹⁴

Od roku 2002 jsou také veškerá školní zařízení sloučena pod jedno ředitelství. Oficiální název školy je Základní škola a Mateřská škola Aloise Štěpánka, Dolany, příspěvková organizace, jejímž zřizovatelem je obec Dolany. Základní škola má jedenáct tříd, z toho šest tříd na 1. stupni a pět tříd na 2. stupni. Kapacita školy je zhruba 310 dětí, pro zajímavost ve školním roce 2010/2011 školu navštěvovalo 245 žáků.

Díky těmto proběhlým rekonstrukcím se dolanská škola může klidně řadit na úroveň škol ve větších městech. Důkazem toho je, že její spádová oblast zahrnuje deset okolních obcí včetně měst Šternberk a Olomouc. Po dlouhých desetiletích mají zdejší děti i pedagogové konečně odpovídající moderní prostory a veškeré další propriety pro kvalitní školní vyučování.

6 Mateřská škola

⁹³ KOUDELA, Miroslav a ŠINDLÁŘOVÁ, Irena. *Paměti obce Dolany*, Olomouc, 2012, s.154.

⁹⁴ Tamtéž

Dne 15. listopadu 1931 byla v Dolanech zřízena a zároveň slavnostně otevřena první předškolní instituce (mateřská škola), a to v prostorách Obecního domu. Finanční prostředky na zprovoznění školy byly získány z daru manželů Rajhelových, kteří již v roce 1916 k tomuto účelu věnovali svůj dům. Z následného prodeje nemovitosti byla zřízena nadace, která měla poskytovat finance na provoz mateřské školy. Tak se ovšem nestalo a proto byla v prvopočátcích svého provozu mateřská škola spíše dětskou opatrovnou. Prvními zaměstnanci ve funkci pěstunek byly Marie Ovesná z Olomouce-Bělidel a Marie Smyčková z Dolan.

V rámci událostí v roce 1938 v důsledku postoupení sudetského území Třetí říši se musela přestěhovat česká obecná a měšťanská škola z Vésky do Dolan. Jediné vhodné prostory byly ty, které používala mateřská škola, a ta musela být proto dočasně uzavřena. Díky rodačce paní Schinzlové z Dolan byla škola opětovně otevřena v roce 1939 a to v prostorách jejího domu, které k tomuto účelu propůjčila. Další dva roky sem pod vedením učitelky A. Pavláskové děti pravidelně docházely. V rámci válečných let se mateřská škola stěhovala po různých provizorních místech, jako např. do šatny v sokolovně, zpátky do Obecního domu, ale většinou to bylo po dočasných soukromých pronájmech díky ochotě místních obyvatel.

Stabilnější působiště bylo nalezeno po 2. světové válce (i když ne na dlouho) a to opětovně v Obecním domě. Zde je zdokumentováno, že v roce 1946/1947 docházelo do školy 19 dětí pod vedením paní učitelky Antonie Kubešové a jako správce zde působil Ladislav Slezák.

Od 1. září roku 1948 fungovala mateřská škola zcela samostatně a správkyňi a zároveň i vyučující byla Ludmila Pásková, která měla na starost již třídu o 27 dětech. Paradoxem bylo, že hned 2. září musela mateřská škola uvolnit místo 1. třídě obecné školy a stěhovala se opět do provizoria šatny dolanského Sokola. Tím ovšem toto cestování neskončilo. V srpnu 1952 měla zázemí v bývalém hostinci U Pečinků a pro chod školy byla k dispozici jedna velká učirna, šatna, kabinet a venkovní prostory, kde bylo pískoviště a lavičky. Návštěvnost v tomto roce čítala 38 dětí. Celodenní provoz je zaznamenán od roku 1955, kdy školu navštěvovalo 49 dětí pod vedením učitelky M. Číhalové. Po dvou letech bylo dokonce otevřeno druhé oddělení

pro starší děti a vedení celé mateřské školy spadalo pod ředitelku Jaroslavu Tichou, kterou v posledním roce 50. let 20. století vystřídal na tomto postu již zmíněná Ludmila Pásková.

Na počátku šedesátých let se početní stav dětí zvýšil na 51 a školka byla umístěna v prvním patře bývalého sirotčince a disponovala třemi místnostmi, šatnou a jídelnou. Vzhledem k tomu, že Dolany v té době byly čistě zemědělskou obcí s vlastním Jednotným zemědělským družstvem, kde byli v podstatě zaměstnáni skoro všichni rodiče malých dětí, nebyla náhoda, že se JZD stalo patronem mateřské školy. Personální stav byl po celá šedesátá léta pokryt dvěma učitelkami a jednou řídící učitelkou. V roce 1969 došlo opět k malému stěhování, kdy bylo uvolněna pro účely mateřské školy místnost, která patřila družině základní devítileté školy a jako učitelky zde působily Jiřina Učňová a Irena Lakosilová pod vedením ředitelky Hany Markvartové. Do školky docházelo v tomto roce pouhých 48 dětí.

Na počátku let sedmdesátých, konkrétně v roce 1972, došlo k vypracování projektu generální opravy mateřské školy pod patronací dolanské likérky. Došlo k rekonstrukci místností (v rámci ZDŠ byly přiděleny dvě místnosti), úpravám školní zahrady s průlezkami, houpačkami a pískovištěm. V roce 1974 byla ve funkci ředitelky školy paní Marie Písková a zapsáno bylo 59 dětí. Další školní rok se do role řídící učitelky vrátila Hana Markvartová a za jejího působení v letech 1975/1976 došlo ještě k rozšíření mateřské školy o přístavbu v zahradě školky s kapacitou pro 40-50 dětí.

V osmdesátých letech, byť v době neúnavné normalizace, byla mateřská škola ve svém největším rozkvětu, a to jak kulturním tak i stavebním. Docházelo do ní stabilně 70 dětí z Dolan a okolí. V roce 1981 si školka připomínala 50. výročí od svého založení a oslavy byly spjaty i s výstavou místního rodáka, malíře krajináře Františka Šnajdra souběžně s výstavou plastik a dřevořezů od Františka Košíka, toho času významného lidového řezbáře, uznávaného po celém světě. V první polovině 80. let byl zahájen proces rekonstrukce, který vyvrcholil 1. června 1985, kdy došlo ke komplexní modernizaci adaptované budovy. Chaotická devadesátá léta byla ve znamení odlivu dětí a to povětšinou z důvodů demografických pohybů obyvatelstva směrem z vesnice do města (v průměru se jednalo o návštěvnost 30 dětí). V prosinci roku 2002 byla pak mateřská škola začleněna přímo pod Základní školu. Aloise Štěpánka, která získala právní subjektivitu. Ve školním roce 2003/2004 pak školka získala nové prostory ve druhém poschodí ZŠ s tím, že byl vybudován samostatný vchod s

bezbariérovým přístupem a výtahem. Od počátku milénia Mateřská škola v Dolanech funguje jako moderní ústav, který zaručuje dětem dobré zázemí pro jejich celodenní pobyt. Účastní se různých vzdělávacích programů, zajišťuje kulturní a sportovní aktivity a je plnohodnotnou součástí dolanského předškolního vzdělávacího systému.⁹⁵

7 Postavení učitele na vesnické škole

⁹⁵ KOUDELA, Miroslav a ŠINDLÁŘOVÁ, Irena. *Paměti obce Dolany*, Olomouc, 2012, s.160.

Postavení učitele na vesnici bylo zcela jiné oproti kantorům, kteří působili na městských školách. Rozdíl nebyl až tak v jejich vzdělání, ale v typu škol, na kterých vyučovali. V obci Dolany, kde byla dle záznamů z kroniky první škola zřízena při faře, měli dolanští učitelé kromě učitelství i další povinnosti, které se k ní vztahovaly. Anonymní zápis v kronice poukazuje na skromné zabezpečení v té době, kdy koncem 17. století dolanský učitel kromě příjmů od faráře dostával sobotáles (plat učitele nižších škol získávaný od rodičů žáků) a koledu od obyvatel farnosti. Mimo jiné většina učitelů byla hudebně nadána, proto jako tzv. „ludi rectoris“, obstarávali hudební doprovod mši a církevních obřadů ve farním kostele, za což se jich týkala zvláštní odměna.

Nejstarší dochované zápisy z dolanské kroniky nám připomínají pouze tři učitele po celé 18. století, což je na tu dobu nepravděpodobné, nicméně je zde zmínka o prvním z nich již z roku 1717 (Pavel Ondráček), a jeho nahrazení až v roce 1735 (Jan Schultz) a dále pak datum 1780 (Cyril Mrlíček). Časový úsek jejich setrvání ve škole je na tu dobu úctyhodný, protože většina učitelů se zdržovala na jednom místě většinou velmi krátkou dobu. Může to svědčit o relativně dobrých podmínkách, které v té době v obci panovaly a pravděpodobně i o velmi dobrých vztazích s místním farářem, rodiči dětí či obecní radou. V danou dobu dolanští učitelé zastávali mimo již výše zmíněných funkcí také posty, jako obecní písaři a kronikáři. Většinu záznamů z té doby se tedy dozvídáme přímo od nich. U Jana Schultze je doloženo, jakých služebních požitků v roce 1771 užíval – mimo malého školního platu od faráře dostával 12 zlatých za kostelní zpívání, 2 zlaté 45 krejcarů za koledu, 30 zlatých za pohřby, 6 zlatých sobotales a 1 zlatý 32 krejcarů na Zelený čtvrtek, celkem tedy 52 zlatých 17 krejcarů. Na druhou polovinu 18. století příjmy ne zcela zanedbatelné, ale vezmeme-li v potaz záběr v rámci učitelova pracovního dne, rozhodně ne na kvalitní život.⁹⁶

Po tereziánské školské reformě a následně v 19. století nabývala pozice učitele na větší vážnosti a došlo i k mírnému zlepšení podmínek, včetně zvýšení společenské autority učitelské profese. Zároveň docházelo i k doзору nad školou a výukou ze strany c.k. orgánů, kdy školní inspektoři hlídali jak kvalitu a průběh vyučování, tak prostory, ve kterých probíhalo. Dolanský učitel v průběhu 19. století již nepůsobil na škole sám, ale měl k dispozici jednoho či více učitelských pomocníků, kteří samozřejmě museli mít pedagogické

⁹⁶ KOUDELA, Miroslav a ŠINDLÁŘOVÁ, Irena. *Paměti obce Dolany*, Olomouc, 2012, s. 139.

vzdělání, tzv. vysvědčení učitelské způsobilosti, které nabyli většinou v olomoucké hlavní škole. Náplň práce, plat a další požitky byly ovšem regulovány hlavním učitelem, takže fakticky zhruba v první polovině 19. století se začala formovat funkce řídicího učitele, tedy člověka, který spravoval, učil a řídil vše v rámci školního života. Odměnování a příjmy kantorů byly pořád závislé na darech a školném od rodičů, anebo financích z různých nadací a spolků. Po roce 1848 došlo ke změnám, které způsobily přechod škol pod jednotný státní dozor a zároveň v rámci Dolan k rozšíření z dvojtřídní na trojtřídní. Počet učitelů se již koncem 19. století pohyboval mez třemi a čtyřmi a přibylo i praktické a industriální vyučování, včetně prvních ženských pedagogů. Prestiž učitelů v této době byla na nejvyšší úrovni a z kronik lze vyčíst jejich aktivity a vliv na školu i obec, ať už se týkaly cestování, vydávání publikací, spoluprací s místními řemeslníky a umělci. Zároveň vedli děti k poznání přírody, vlasti a pod. díky jejich přímému a praktickému zapojení do výuky.

Rozvoj školského systému z počátku 20. století se v Dolanech a okolních obcích projevil rozšiřováním tříd z kapacitních důvodů, kdy dětí bylo mnoho, ale zároveň chyběla pedagogická síla, tak jako nikdy předtím. Jednak to bylo způsobeno 1. světovou válkou, migrací obyvatelstva a také pohybem učitelů po okolních školách, kdy zastupovali základní výuku. Po vzniku Československa až do období 2. světové války, bylo z mého pohledu školství a veškerý veřejný život v Dolanech ve své nejkrásnější fázi. Fungoval kompletní pedagogický sbor, modernizovaly se třídy, vybavení a školní rada zajišťovala veškerými možnými prostředky kvalitu výuky. Pospolitost tehdejšího obyvatelstva byla na vrcholu. Po 2. světové válce a následně po nástupu komunistů k moci v roce 1948 se již nedá přesně posoudit, jak školní dny probíhaly. Zápisy z kronik postrádají svobodu projevu a veškeré dění je zaznamenáno v návaznosti na tehdejší politickou situaci. Opakují se statické odstavce a data, nejsou zde již barvitě popsány události a situace, které učitelé zapisovali s nadšením. Je zde vidět projev pedagogů smířených se situací ve státě a na druhou stranu těch, kteří se vezli s „vlnou“ budovatelského úsilí. Po dobu dalších čtyřiceti let nám schází z kronik takové informace, jako vzájemná angažovanost pedagogů a žáků při výuce a „škola hrou“ ztratila svůj význam, dle mě i z důvodu mnohdy nepřirozené autority pedagoga. Po roce 1989 došlo sice k uvolnění situace ve společnosti, ale ve školství se událo více změn a to jak dobrých, tak i chaotických, které v posledních dvaceti letech přinesly někdy až nesrozumitelnost ve

školském prostředí. Současná dolanská základní škola má veškeré předpoklady k tomu, aby zajistila výborné studijní podmínky. Sídlí ve vlastní moderní budově, má dlouhodobě stabilní pedagogický sbor a celkově funguje na základě svých tradic, a jako „vesnická“ škola má své jméno v širokém okolí.

ZÁVĚR

V mé diplomové práci byly tématem dějiny školství v obci Dolany u Olomouce, kdy jsem autenticky na základě dobových dokumentů zpracoval historii a vývoj školství v obci. V první části jsem se zaměřil na výčet základních informací o obci a o jejím historickém vývoji od archeologických objevů přes první zmínky v kronikách, až po dostupná historická data a fakta, která definují celkový vývoj na jejím území.

Cílem mé práce bylo popsat vývoj dolanské školy, která přes tři staletí zůstala zachována v méně či více změněné podobě do současnosti. Práci jsem doplňoval o historické události, které jsou úzce spjaté s dolanskou školou a mají pro obec zásadní význam, a které ovlivnily vývoj školy. K uskutečnění cíle jsem použil řadu archivních pramenů a literatury. Bádal jsem ve školních kronikách, od těch nejstarších, až po ty nejnovější z dnešní doby. Kroniky jsou velmi pečlivě sepsány, většinou řídícím učitelem, správcem školy či některým z učitelů. Jsou zde zaznamenány zápisy, které podávají svědectví o dění ve škole, obci a o událostech mezinárodního významu. Pro sepsání diplomové práce Dějiny školství v obci Dolany u Olomouce jsem použil veškeré možné prameny a popsal tak co možná nejpodrobněji jeho vývoj.

Počátky českého školství byly zřejmě velmi složité. V minulosti se nekladl důraz na vzdělanost u většiny obyvatel, protože důležité bylo si nějakým způsobem zajistit obživu, takže upřednostňována byla oproti triviu (tři základní znalosti, tj. čtení, psaní, počítání) především řemesla a různorodá práce v hospodářství. U obce Dolany to platilo dvojnásob, protože se rozkládá ve střední části Moravy, kde je od nepaměti velice úrodná půda, tudíž většina obyvatelstva působila v zemědělství jako drobní zemědělci (chalupníci, čtvrtlánici, půllánici, sedláci,..), a zároveň jako poddaní ve službě (robotě) pro majitele panství.

V průběhu staletí se však v rámci evropského (i celosvětového) vzestupu gramotnosti měnil i postoj k vzdělávání, a ten se projevil primárně v centrech větších měst. Souběžně s tímto faktem, vezmeme-li v potaz stav v Habsburské monarchii, se vše začalo měnit v souvislosti s Tereziánskou reformou z roku 1773, která způsobila, že vzdělání bylo dostupné i právě obyvatelstvu menších měst a obcí. Zhruba od této doby se dá mapovat historie dolanského školství, na které jsem se ve své diplomové práci zaměřil. Cíl diplomové práce

jsem naplňoval na základě bádání v archívu, kdy jsem se dostal k dokumentům, díky nimž jsem mohl diplomovou práci rozdělit do samostatných kapitol, které detailně popisují historický vývoj až po současnost. V první části jsem se snažil popsat z dostupných zdrojů, kdy vlastně pocházejí první zmínky o vyučování v obci. Dohledán byl první učitel a jeho působnost v Dolanech od roku 1717 (tedy v letošním roce třistaleté výročí) na škole, která měla působit při dolanské faře. Zápisy z 18. století jsou bohužel neúplné, vycházelo se především ze zpráv, které tehdy někdo z místních občanů zaznamenal a ty se pak psanou formou přenášely v kronikách až do dnešních dnů. V tomto směru se daly z dostupných materiálů dohledat prvopočátky školního dění v obci do poloviny 19. století.

V Dolanech, tak jako v mnoha dalších obcích po Habsburské monarchii docházelo v druhé polovině 19. století v souvislosti s několika školskými reformami a změnami k velkému rozvoji školy, přibýlo tříd, zaopatřovaly se vhodné prostory a učební pomůcky. Systematicky se dařilo dosáhnout zvýšení počtu dětí navštěvujících školu a všeobecně se zlepšila důvěra i celkový přístup zejména rodičů ke škole. Své opodstatnění měla i poloha obce, která v podstatě půlila rozložení českého a německého obyvatelstva, a proto se zakládalo na důležitosti, že obec má svou samostatnou většinovou školu.

Nejvýraznější a přesné údaje jsou zaznamenány v kapitolách, které se věnují rozvoji dolanského školství od konce 19. století až do protektorátu. Na základě kronik, které v té době bylo čest psát, se dochovaly záznamy o každodenním životě školáků, pedagogů a celkového dění v obci. V průběhu let se stala řada významných událostí důležitých pro chod výuky, ale i ty které se na ní podepsaly velice smutně. Je zde popsáno školství v časech pře 1. světovou válkou a v jejím průběhem. Následovně pak, jak se prožíval vznik Československé republiky, přes moderní pojetí vedení školy ve 20. a 30. letech 20. století, kde se výrazně prosazovaly pedagogické osobnosti, až po temnou stránku dějin československého národa, v průběhu okupace a 2. světové války.

Změny v obsahu výuky se měnily v závislosti na změnách kulturních, národnostních a politických. Politické změny měly vliv na československé školství zejména pod 2. světové válce a po Únoru 1948, kdy je to nejvíce patrné ze zápisů kronik, a to zejména v průběhu 50. let 20. století. S nástupem komunismu se do školské výuky prosadil typ sovětského školství a ve škole se silně začla prosazovat ideologická témata. Učitelé zapojovali žáky do různých

kulturně propagačních akcí a dá se říci, že školská výuka byla v Dolanech vedena v monotónní linii. Změny nastaly po roce 1989, kdy se ve škole začal uplatňovat demokratický přístup ve výchově a vzdělání.

Zpracovaná diplomová práce tedy co možná nejkomplexněji představila průběh dějin „vesnické“ školy v obci Dolany, vytvořila časovou linii, která vypověděla o zásadních událostech, které tento vývoj provázely od nejstarších dochovaných spisů až po moderní dobu

Seznam použitých zdrojů

Archivní prameny:

- Státní okresní archiv Olomouc, Škola Dolany, Školní matrika 1807.
- Státní okresní archiv Olomouc, Škola Dolany, Školská kronika 1873-1900.
- Státní okresní archiv Olomouc, Škola Dolany, Školská kronika 1900-1923.
- Státní okresní archiv Olomouc, Škola Dolany, Školská kronika 1924 -1939.
- Státní okresní archiv Olomouc, Škola Dolany, Kronika Obecné školy v Dolanech 1939 -1953.
- Státní okresní archiv Olomouc, Okresní úřad Olomouc- venkov, 1850-1945.
- Státní okresní archiv Olomouc, Kronika Obce Dolany 1950-1980.
- Státní okresní archiv Olomouc, Škola Dolany, Kronika měšťanské školy v Dolanech 1944-1968.
- Státní okresní archiv Olomouc, Kronika Obce Dolany 1950-1980.
- Státní okresní archiv Olomouc, Kronika Základní devítileté školy v Dolanech 1961-1972.
- Státní okresní archiv Olomouc, Škola Dolany, Školní kronika 1968 -1972.
- Státní okresní archiv Olomouc, Škola Dolany, Školní kronika 1972 -1989.
- Státní okresní archiv Olomouc, Škola Dolany, Veská škola 1919-1945.
- Státní okresní archiv Olomouc, Škola Dolany, Kronika Obecné školy ve Vésce 1918-1967.

Mimoarchivní prameny:

- Kronika obce Dolany 1980-1994.
- Kronika obce Dolany 1995-2008.

Literární zdroje:

1. KOUDELA, Miroslav a ŠINDLÁŘOVÁ, Irena. *Paměti obce Dolany*. Olomouc. 2012.
2. KALÁBEK, Marek. *Archeologické nálezy a lokality na katastru Dolan*. Střední Morava. 2005.
3. HOSÁK, Ladislav. *Historický místopis střední a severní Moravy. Okres Olomoucký*. Olomouc. 1959.
4. BURIAN, Václav. *Husitské opevnění Kartouzka*. Archeologické rozhledy. 1964. č.6
5. MATĚJEK, František. *Švédové na Olomoucku za třicetileté války*. Vlastivědný věstník moravský. 1986. č.1.
6. ŠINDLER, Jiří. *Stará sláva řemesel v Dolanech*. Vlastivědný sborník střední a severní Moravy 1928/1929 - příloha Olomoucko.
7. CEKL, Jan. *Kraj, jímž táhla válka*. Olomouc. 1946.

Elektronické zdroje:

DOLANY, <http://www.dolany-ol.cz>. Oficiální stránky obce.

Seznam použitých tabulek

Tabulka č. 1: Školní rok 1886/1887

Tabulka č. 2: Školní rok 1889/1890

Tabulka č. 3: Školní rok 1894/1895

Tabulka č. 4: Školní rok 1899/1900

Tabulka č. 5: Sčítání obyvatel v roce 1910

Tabulka č. 6: Školní rok 1930/1931

Tabulka č. 7: Školní docházka

Tabulka č. 8: Přehled počtu žáků v období 1948-1953

Seznam příloh

Příloha č. 1: Přehled správců, řídících učitelů a ředitelů dolanské školy

Příloha č. 2: Dr. Alois Štěpánek

Příloha č. 3: Skica stará škola v Dolanech

Příloha č. 4: Seznam trestů školní rok 1920/1921

Příloha č. 5: Zpráva obecnímu zastupitelstvu (1926)

Příloha č. 6: Původní budova obecné školy (1907)

Příloha č. 7: Obecná škola ve 30. letech 20. století

Příloha č. 8: Stavba budovy nové základní školy (90. léta 20. století)

Příloha č. 9: Dolanská škola v současnosti (2017)

Příloha č. 1: Přehled správců, řídících učitelů a ředitelů dolanské školy

Farní, obecná a národní škola v Dolanech (1717-1953)

1717-1735 Pavel Ondráček
1735-1780 Jan Schultz
1780-1807 Cyril Mrlíček
1807-1849 Josef Čermák
1849-1871 Florián Vyhlídal
1871-1879 Šebestián Kocián
1879-1898 František Kainar
1898-1899 Alois Hrbáček
1899-1906 Ferdinand Čoček
1906-1925 Arnošt Janáček
1925-1927 Alois Štěpánek
1927-1931 Antonín Stratil
1932-1941 Alois Štěpánek
1941-1945 Jindřiška Kimmelová
1945-1948 Ladislav Slezák
1948-1949 Alois Běhal
1949-1953 Rudolf Andrýs

Osmiletá střední škola v Dolanech (1953-1960)

1953-1954 Milan Králík
1954-1958 Antonín Navrátil
1958-1960 Rudolf Večeřa

Základní devítiletá škola v Dolanech (1960-1980)

1960-1968 Rudolf Večeřa
1968-1972 Bohumil Dostál
1972-1975 Ladislav Matějčík
1975-1980 Klementina Trojáčková

Základní škola v Dolanech (od roku 1980)

1980-1990 Klementina Trojáčková

1990-1992 Karla Malíčková

1992-2002 Karel Vacek

2002-2004 Roman Kresel

2004-2013 Eva Medková

2013- dosud Petr Pirlimov

Příloha č. 2: Dr. Alois Štěpánek

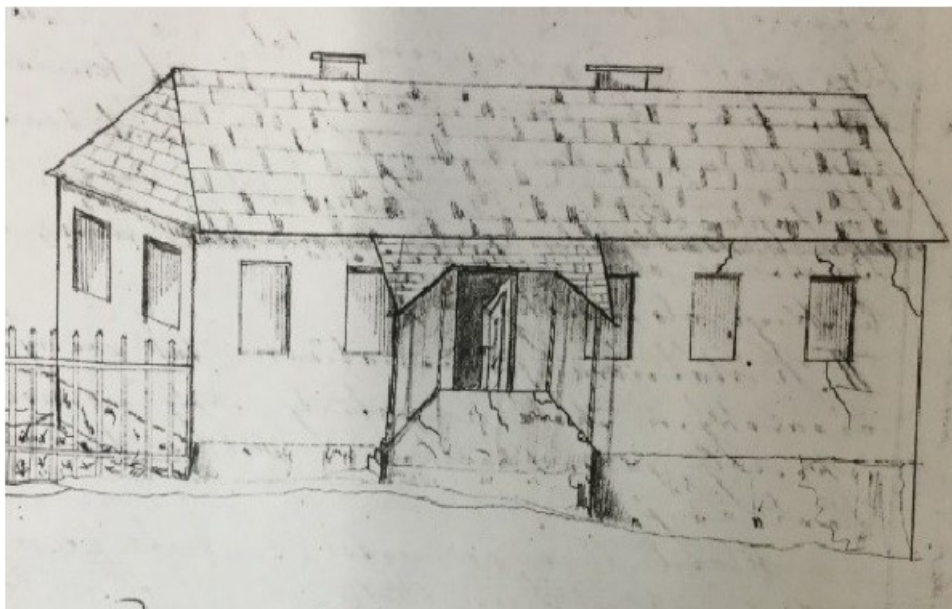

Školní rok 1935/36 - 3.třída

Školní rok 1938/39 - 3.třída

Příloha č. 3: Skica stará škola v Dolanech (pravděpodobně 1860)

Příloha č. 4: Seznam trestů školní rok 1920/1921

This page contains a detailed list of students and their corresponding punishments. The list is organized into several columns. The first column lists the names of the students, and the second column lists the specific punishments. The punishments include various types of reprimands, such as "vypovězení z vyučování" (expulsion from class), "zastavení z vyučování" (suspension from class), and "zastavení z vyučování na určitou dobu" (suspension from class for a certain period). The list is handwritten and includes many names and dates.

This page continues the list of students and their punishments. The text is handwritten and includes names, dates, and descriptions of the punishments. The punishments are similar to those listed on the previous page, including expulsions and suspensions. The handwriting is clear and legible.

Příloha č. 5: Zpráva obecnímu zastupitelstvu se žádostí o finanční příspěvek na vánoční nadílku z roku 1926

Právě obecní úřad v Polance.

Čís. 168   Polanec dne 4. prosince 1926.

Zároveň přejeme všem blahobyt.

Obecnímu zastupitelstvu

Polanec.

    Koblen, občan, píše a opíše, jakoby jím byl, obecní zastupitelstvo a žádá, aby mu bylo poskytnuto vánoční nadílku z obecního pokladu, avšak ne každý opíše, jakoby jím byl, píše, jakoby jím byl.

    Strojník a občan, píše a opíše, jakoby jím byl, obecní zastupitelstvo a žádá, aby mu bylo poskytnuto vánoční nadílku z obecního pokladu, avšak ne každý opíše, jakoby jím byl, píše, jakoby jím byl.

    Koblen, občan, píše a opíše, jakoby jím byl, obecní zastupitelstvo a žádá, aby mu bylo poskytnuto vánoční nadílku z obecního pokladu, avšak ne každý opíše, jakoby jím byl, píše, jakoby jím byl.

    Koblen, občan, píše a opíše, jakoby jím byl, obecní zastupitelstvo a žádá, aby mu bylo poskytnuto vánoční nadílku z obecního pokladu, avšak ne každý opíše, jakoby jím byl, píše, jakoby jím byl.

Karel Heřtík,
předseda obecního zastupitelstva.

K. Heřtík,
občan.

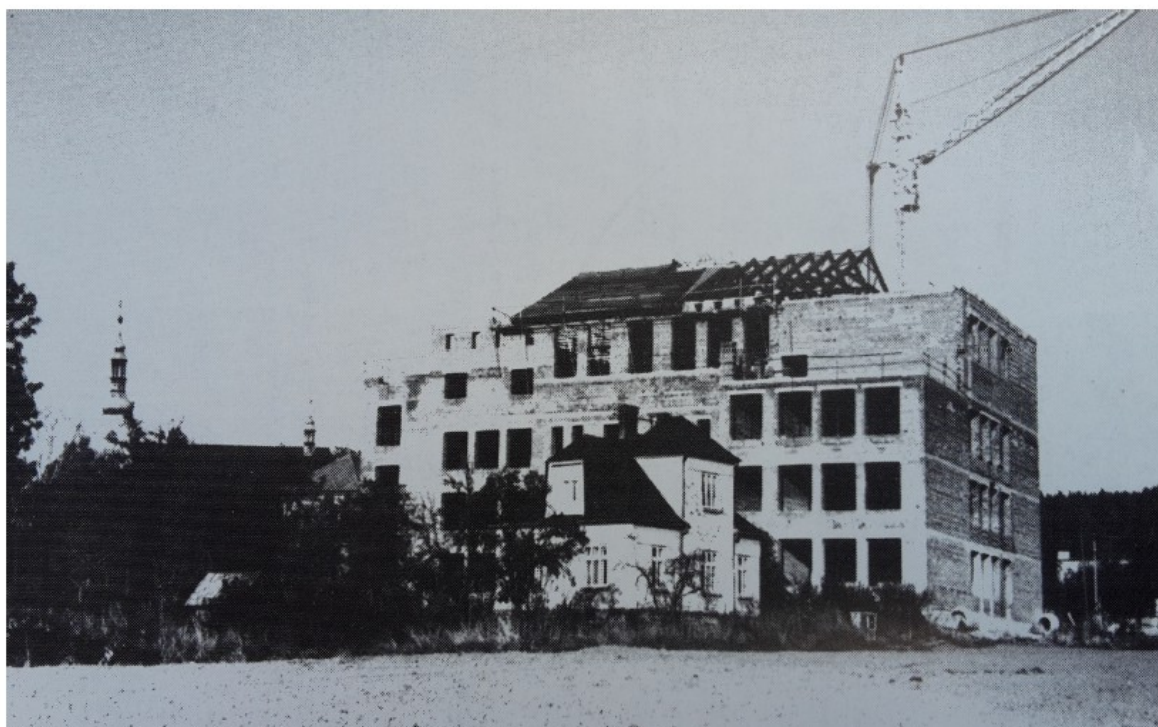
Příloha č. 6: Původní budova obecné školy z roku 1907

Příloha č. 7: Obecná škola ve 30. letech 20. století

Příloha č. 8: Stavba budovy nové základní školy (90. léta 20. století)

Příloha č. 9: Dolanská škola v současnosti (2017)

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Marek Dostál
Katedra nebo ústav:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	PhDr. Jitka Plischke, Ph.D.
Rok obhajoby:	2017

Název závěrečné práce:	Dějiny školství v obci Dolany u Olomouce
Název závěrečné práce v angličtině:	History of Education in Dolany u Olomouce
Anotace závěrečné práce:	<p>Tato diplomová práce se věnuje historii školství v obci Dolany u Olomouce, a to od prvopočátků doložených v historických dokumentech a archiváliích, přes hledání podrobností o školním dění v průběhu moderních dějin, tedy 19. a 20. století, kdy došlo k nejpodstatnějším změnám ve vývoji školského systému. V práci je zaznamenán průběh právě těmito dvěma staletími včetně historických událostí a také popis významných osobností a jejich účast na chodu školy a výuky. Jedná se o komplexní popis vývoje dolanského školství, průběhu vzdělávání, a následnou analýzu postavení učitelů na vesnické škole</p>
Klíčová slova:	Školství, historie, učitel, ředitel, obecná škola, kronika, školní rok, třída
Anotace závěrečné práce v angličtině:	<p>This diploma thesis deals with the history of education in the village of Dolany u Olomouce, from the beginning of the documents documented in archival documents, through the search for details about school events during modern history, namely the 19th and 20th centuries, when the most important changes in the development School system. The work is</p>

	recorded in the course of these two centuries, including historical events, as well as the description of important personalities and their participation in school and teaching. This is a comprehensive description of Dolan education development, the course of education, and the subsequent analysis of the status of teachers at the village school
Klíčová slova v angličtině:	Education, history, teacher, director, general school, chronicle, school year, class
Přílohy vázané v práci:	9
Rozsah práce:	68
Jazyk práce:	Český